

ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΧΝΗΣ «ΑΗΡ»
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

ΒΕΡΟΝΙΚΗ ΔΑΜΙΑΝΙΔΟΥ

(ΚΥΚΛΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ, ΕΤΟΣ Γ', ΠΑΡΟΥΣΙΕΣ 488)

**Η «ΓΚΕΜΜΑ» ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ Δ.
ΛΙΑΝΤΙΝΗ**

空氣

**ΣΑΜΣΑΡΑ
ΕΤΟΣ Γ' - ΕΠΟΧΗ Α'**

ΔΑΦΝΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2008

<<Τίποτα δεν μοιάζει τόσο στον έρωτα όσο η αναπόληση κάποιων τοπίων ιδωμένων σε όνειρο, όσο το πλαισίωμα κάποιων λόφων απο κάτι σαν πηλό που τα σχήματά του θαρρείς κι έχουν χυθεί στο καλούπι της σκέψης μας.

Πότε θα ξανανταμώσουμε; Πότε θα ξανάρθει η χωμάτινη γεύση των χειλιών σου να αγγίξει το ανυπόμονο πνεύμα μου; Η γή είναι σαν στρόβιλος απο θνητά χείλια. Η ζωή σκάβει μπροστά στα μάτια μας το βάραθρο κάθε χαδιού που παράπεσε. Τι να τον κάνουμε δίπλα μας αυτό τον άγγελο που δεν μπόρεσε να φανερωθεί; Άραγε όλες μας οι αισθήσεις θα 'ναι παντοτινά διανοητικές και τα όνειρα μας δε θα καταφέρουν να πυροδοτήσουν μια ψυχή που το αίσθημά της θα μας βοηθήσει να πεθάνουμε; **Τι λογής θάνατος είναι αυτός όπου είμαστε για πάντα μόνοι, όπου ο έρωτας δε μας δείχνει το δρόμο;>>**

Αντονέν Αρτώ

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο έρωτας και ο θάνατος είναι δύο πανεπίσκοποι νόμοι ανάμεσα στους οποίους ξεδιπλώνεται η διαλεκτική του σύμπαντος. Είναι το είναι και το μηδέν του όντος. Είναι τα δύο μισά του "συμβόλου".

Έξω από τον έρωτα και το θάνατο πρωταρχικό δεν υπάρχει άλλο.

Οι παραπάνω προτάσεις θα μπορούσαν λιτά και καθαρά να αποδώσουν, όλη την ουσία της Γκέμπα, ενός πονήματος πυκνού από συναίσθημα, δημιουργημένου με μέριμνα φιλοσοφική και διάθεση αρκετά ποιητική.

Θα ήταν αρκετές, για να γεννήσουν στοχασμούς και διαλογισμούς ανεξάντλητους. Ωστόσο, ενδεχομένως να αδικούσαμε εαυτούς εάν δεν επιχειρούσαμε να ακολουθήσουμε με το απαραίτητο ενδιαφέρον τη σκέψη του καθ. Λιαντίνη μέσα από τις σελίδες της, για να δούμε πώς αγγίζει το ενδιάμεσο των στιγμών, στην προσπάθειά του να κατανοήσει και να κοινωνήσει την αλήθεια που κρύβουν οι δύο αυτές αδελφικές έννοιες .

Αναπτύσσει τους συλλογισμούς του για τη σχέση τους εξετάζοντάς τη με το υποψιασμένο και οξυδερκές βλέμμα του παρατηρητή της φύσης και της ζωής. Κυρίως όμως, την ανακαλύπτει ξεδιπλώνοντας τους χάρτες της ανθρώπινης ψυχής με στόχο τελικό, τη χαρτογράφηση της ιδικής του.

Ολόκληρο το έργο είναι μια μελέτη θανάτου, κατά τον ορισμό της φιλοσοφίας του Πλάτωνα, μία οδηγία για την ενσυνείδητη ζωή που με όχημα τον έρωτα για την αλήθεια, προετοιμάζει την ύπαρξη για την ύστατη στιγμή.

Ο Δ. Λιαντίνης υπό το φως των εργατών της διανόησης και των φίλων της σοφίας που άνοιξαν τους δρόμους της νόησης του ανθρώπου, δείχνει και συμβουλεύει ως θα όφειλε ένας παιδαγωγός ενώ παράλληλα ταξιδεύει εντός του, εκθέτοντας εαυτόν ως δύναται, με την εντιμότητα ενός μικρού ερευνητή.

<<Γκέμμα>>

<<Πιστεύεις στο Θεό;>>

Με αυτό το απλό και ταυτόχρονα πολύπλοκο ερώτημα, διαλέγει ο Λιαντίνης να ξεκινήσει τη μελέτη του. Με τον πρώτο νεανικό έρωτα που όσο πιο αγνός είναι τόσο μεγαλύτερο το βάρος του και οι αλήθειες που καλείται να ανακαλύψει, βουλιάζοντας μας στα βαθιά καταδεικνύοντας την ανάγκη, για μία διαλεκτική, καθαρά φιλοσοφική θεώρηση του ζητήματος. Με οδηγό τον Γκαίτε και μέσα από το υπαρξιακό ταξίδι του Φάουστ, ονομάζει τη μέθοδο μέσω της οποίας δύναται κανείς να ερευνήσει το πρόβλημα του θεού και που δεν είναι άλλη από την Ερώτηση της Μαργαρίτας. Την ερώτηση που με αφέλεια σχεδόν παιδική θέτει ο έρωτας στον Φάουστ, <<Πιστεύεις στο Θεό;>>

Ο Φάουστ είναι ο άνθρωπος που αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του στις σπουδές. Τις άγιες και τις απόκρυφες, στις μυστικές αλημείες και τα επιστημονικά πειράματα. Κλεισμένος στο γοτθικό του μικρόκοσμο, έκανε παρέα με τα βιβλία, τα αστέρια και τα μαγικά γεννήματα της σκοτεινής του φαντασίας, μέχρι τη στιγμή που στο βαθύ φθινόπωρο της ζωής του, τον επισκέπτεται ο διάβολος, με μίαν ακαταμάχητη προσφορά. Να τον κάμει και πάλι νέο...Ο Φάουστ δέχεται και στη δεύτερη αυτή νεότητα, γνωρίζει τον έρωτα. Μαζί, με την αλήθεια που φέρει για το Θεό.

<<Ποιός τολμάει να ειπεί πιστεύω στο Θεό;

Ποιός τολμάει να ειπεί δεν πιστεύω στο Θεό;>> Απαντά.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται για το Λιαντίνη ο τρόπος να ερευνηθείς το πρόβλημα, στην απάντηση δηλαδή που κινείται στο απειροελάχιστο σημείο κάπου ανάμεσα στο ναι και στο όχι και που αναζητά την οδό ανάμεσα στις στιγμές. Η θέση του Φάουστ μας δείχνει και τη μοναδική που προσεγγίζει ερευνητικά το ακίβδηλο της αλήθειας και που την ορίζει η Λογική επιστήμη. Είναι αυτή στην οποία μπορεί να σταθεί ο άνθρωπος διατηρώντας τη συνείδηση των ορίων του. Ταπεινός ως προς τη φύση του και ειλικρινής ως προς την άγνοια του δεν έχει άλλον τρόπο πέρα από αυτόν που προσφέρουν η κριτική φιλοσοφία και οι θετικές επιστήμες.

Όποιος πιστεύει στο θεό, δεν έχει μέσα του παρά έναν νεκρό θεό και όποιος δεν πιστεύει στο θεό ένα νεκρό άνθρωπο κι αυτός που χειρίζεται με φρόνηση και γνώση τα εργαλεία του νου, της φαντασίας, της καρδιάς επιλέγοντας να ερευνήσει δημιουργικά το άγνωστο, δεν μπορεί παρά να απαντήσει κάπου ανάμεσα στο ναι και στο όχι. Αναζητώντας τον μέσα από την οποιαδήποτε θρησκεία, θα βρεθεί να πλέει σε θολωμένα από τα πάθη και το συναίσθημα νερά, στο σκοτάδι της μωρίας που οδηγεί η αποδοχή ή μη αποδοχή αυτού που δε γνωρίζει. Το ερώτημα του θεού οφείλουμε να το αναγνωρίζουμε ως την αιώνια απορία, το κατά τον Αριστοτέλη *αεί ζητούμενον και αεί απορούμενον* που μας καλεί να το αναζητήσουμε.

Υπό το πρίσμα αυτού το φωτός της νόησης, ο καθ. Λιαντίνης μας προτρέπει φιλοσοφώντας να επιχειρήσουμε μία μικρή εξήγηση για την επαναστατική διατύπωση ενός αστρονόμου ονόματι Χάμπλ. <<Το σύμπαν διαστέλλεται.>>

Που σημαίνει ότι ο άνθρωπος, ταξιδεύοντας ως τα όρια πλέον του χρόνου και χώρου, βρίσκεται αντίκρου στο **σώμα του Θεού**. Θωρεί το ύψος του που φτάνει τα δεκαοχτώ δισεκατομμύρια έτη φωτός, μαθαίνει την ηλικία του που είναι δεκαοχτώ περίπου δισεκατομμύρια έτη ζωής και γνωρίζει τη στιγμή της

γέννας του. Τη Μεγάλη Έκρηξη.

Ο Χαμπλ φωτογραφίζοντάς το μας δείχνει πώς οι γαλαξίες απομακρύνονται διαρκώς προς την περιφέρεια του σύμπαντος με μεγέθη αριθμών, τεράστια. Η αναφορά του Λιαντίνη στη ασύλληπτη σχεδόν αυτή σύλληψη, δε γίνεται ωστόσο για να μας κοπεί η ανάσα σχεδόν στην ιδέα της όσο για να κοιτάξουμε λίγο καλύτερα στη στιγμή του τοκετού. Αν δηλαδή το σύμπαν εκτείνεται προς την κατεύθυνση του μέλλοντος, να πάμε πίσω για να το δούμε να μικραίνει. Να γίνεται το σημείο εκείνο το άπειρα μικρό ως προς το χρόνο, το χώρο, τη μάζα και την ενέργεια που με ένα τεράστιας δύναμης *μπαμ*, σχημάτισε το συντριβάνι του κόσμου που υψώνεται διαρκώς δίχως ποτέ να αναποδογυρίζει.

Ο χώρος και ο χρόνος γεννιούνται και αναπτύσσονται συγχρόνως και αδιαλείπτως. Το σύμπαν δεν είναι άλλο από το εξακολουθητικό γίνεσθαι της δημιουργίας όπου εντός της, βρίσκονται τα πάντα. Ο καθ. Λιαντίνης, δικαίως θαυμάζει όλην αυτή τη μεγαλοσύνη κι αντιπαραβάλλοντας ουσιαστικά το μέτρο της με το δικό μας και μας παροτρύνει μέσω της φιλοσοφίας να σταθούμε ταπεινά και να κοιτάξουμε. Πώς το άπειρα μικρό, όπως θα έλεγε και ο Λάου Τσε, γίνεται άπειρα μεγάλο, πώς συνυπάρχουν και ισορροπούν. Πώς όλα γεννιούνται, ζουν και χάνονται πάλι μέσα σε αυτό. Στην πιο αδιανόητη απλότητα.

Μας καλεί με βλέμμα καθαρό να κοιτάξουμε το συμπαντικό συντριβάνι και να εξάρουμε το μεγαλύτερο θαύμα, με την κοσμιότητα και την τιμή που αρμόζει στο σώμα του Θεού.

<Να περπατάμε στο φως όπως η φήμη στο σκοτάδι. Ερημίτες στολισμένοι από χέρι κοριτσιού. >>

Όμως, αρκετά πριν ορίσει η επιστήμη το ύψος, το βάθος και τη μάζα του Θεού, τόλμησε η ποίηση. Μετρώντας τον με τον πιο απλό και όμορφο τρόπο. Με τον έρωτα του θηλυκού και του αρσενικού, με το σμίξιμο των σωμάτων και των ψυχών κι ο καθ. Λιαντίνης μας διηγείται με έναν άλλον τρόπο την ιστορία του Οδυσσέα και της Κίρκης. Υπενθυμίζοντας το μεγαλείο του Ομήρου, μας ζητά να πάσουμε να τον σπουδάζουμε, να τον μελετούμε ή να τον διδάσκουμε με αφέλεια, αλλά καθώς του αρμόζει ερμηνεύοντάς το έργο του σαν το ακριβές ψυχογράφημα της ανθρώπινης φύσης ώστε να επανατοποθετηθούμε απέναντι στην αξία του πατέρα όλων των ποιητών.

Μας αποκαλύπτει τι ακριβώς είναι η μάγισσα Κίρκη. Το θείο ντυμένο με ένδυμα θηλυκό, η αιώνια γυναίκα που ζει μες την τελειότητά της μονάχη, προσμένοντας τον ποθητό μα ανεκπλήρωτο έρωτα. Η **ομορφιά είναι δύναμη νόησης**, δηλώνει ο Λιαντίνης. Η δαιμονική κυριαρχία της ευφύιας! Το *αμήχανον κάλλος* του Πλάτωνα, η Κίρκη, που συναντά μετά τ' αρσενικά που γονατίζουν εμπρός της από ανάγκη ερωτική και βιασύνη, τον άνδρα. Ο Οδυσσέας στέκει ανάμεσα στους πεινασμένους του συντρόφους καθαρός, σαν ουρανός χωρίς σύννεφα νους, βλέποντάς τους να γρυλίζουν σα ζώα. Και η γυναίκα από μάγισσα πλανεύτρα, γίνεται μαγεμένη και ερωτεύεται γιατί κι ο έρωτας όπως φαίνεται να εννοεί ο Λιαντίνης, είναι δύναμη νόησης κι έτσι από ωραίος, γίνεται υπέροχα μοναδικός και την υποτάσσει.

Αναφερόμενος στην ερωτική συνάντηση του Οδυσσέα με την Κίρκη, εξαιρεί τη μαεστρία του μεγάλου ποιητή για να μας δείξει μέσω αυτής, την ικανότητα και την ευχέρεια του ανδρός να άρχεται των καταστάσεων και σαν κατακτητής να κυριεύει την αληθινή γυναίκα την καθ' όλα όμορφη, στο κορμί και στη διάνοια. Νους απέναντι σε Καρδιά, όπως εύλογα θα σκεφτόμασταν...

Αμέσως μετά ωστόσο, μας προσγειώνει δηλώνοντας απερίφραστα ως γεγονός ότι **όλοι οι άνδρες είναι αυάνες**, επιχειρώντας να το αποδείξει. Εν τέλει, εύκολα κανείς μπορεί να συνταχθεί με την άποψη του. Δυσκολεύει όμως η αποδοχή, ότι στην πρόταση ετούτη, ουσιαστικά ο συγγραφέας φωτογραφίζει το

θάνατο του έρωτα. Στην εξαίρεση τοποθετεί όσους το σπέρμα και την οδύνη της βούλησής τους να μην υποκύψουν σε αυτόν το χορτασμό της γενετήσιας πείνας, το έκαναν δημιουργία και έργο, υπακούοντας σε ένα ουράνιο ερωτικό κάλεσμα. Σολωμός, Παπαδιαμάντης, Σωκράτης και άλλοι σπουδαίοι στο άσπιλο πνεύμα τους.

Κρίνει απαραίτητη όμως μια μικρή εισαγωγή προτού εκθέσει τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία προχωρώντας σε μία συγκριτική ανάμεσα στους δύο μεγαλύτερους κατ' αυτόν, πολιτισμούς στην ιστορία. Του αμιγώς εβραϊκού (δηλ. αυτού του Ισραήλ) και του ελληνικού. Δύο εκ διαμέτρου αντίθετων πολιτισμών που μεγαλούργησαν σε πόλους διαφορετικούς. Οι Εβραίοι με την Παλαιά Διαθήκη, έχτισαν ένα αιώνιο μνημείο επάνω στην ένστικτη γνώση τους και το συναίσθημα, με εργαλείο την ψυχή του ανθρώπου και τα μύχια βάθη της. Δεν ανακάλυψαν μα αποκάλυψαν κι έτσι διέφεραν από τους Έλληνες που οδηγός τους ήταν πάντα η λογική και η έρευνα. Θρησκεία και τυφλή υποταγή από άγνοια, απέναντι σε φιλοσοφία και διαλεκτική μέθοδο. Απέναντι στην επιστήμη. Το αρχέτυπο του φασισμού αντίκρου στο φως της δημοκρατίας. Οι Εβραίοι, σημειώνει ο Λιαντίνης, καλλιέργησαν τη γη της πίστης ενώ οι Έλληνες της γνώσης. Οι Εβραίοι ήσαν αδίστακτοι όταν οι Έλληνες ήσαν ευγενείς. Κλείνει την εισαγωγή του με μια πρώτη αναφορά στον Χριστιανισμό, ως το νόθο δημιούργημα των Εβραίων, το οποίο υπήρξε και το όπλο που τους όρισε νικητές, στο παιχνίδι των δύο πολιτισμών.

Στη δοκιμασία της ζωής συνεχίζει, δύο είναι οι ψηλότερες κορυφές της καταδρομικής πορείας του βίου μας. Η εμπειρία του έρωτα και η εμπειρία του θανάτου, δύο στιγμές απόλυτα μοναδικές για τον καθένα. Είναι το Α και το Ω του σύμπαντος κόσμου και του σύμπαντος θεού. Έξω από αυτούς πρωταρχικό δεν υπάρχει τίποτε άλλο και με τρυφερό λυρισμό θυμίζει πως κάθε φορά που ερωτεύονται δύο άνθρωποι γεννιέται το σύμπαν και κάθε φορά που πεθαίνει ένας άνθρωπος, πεθαίνει το σύμπαν.

Είναι τα δύο μισά που το ένα γεννά και συμπληρώνει το άλλο, αδελφοί και ομοιώματα ή η φιλότητα και το νείκος του Εμπεδοκλέους. Ο έρωτας, υπάρχει για να ικανοποιεί το ιερό θέλημα της φύσης για τη διαιώνιση των ειδών και ο άνθρωπος δεν εξαιρείται του κανόνα της. Ο ίδιος όμως, αποφασίζοντας κάποια μοιραία στιγμή να επιλέξει τη σαρκική ηδονή και το φιλί, έναντι της κήσεως και του τοκετού, επενέβη ουσιαστικά στις βουλές της φύσης με την πίστη ότι η δύναμή του μπορεί να εξισωθεί με τη δική της. Ύβρις το λοιπόν εκ των μεγαλύτερων, κι εδώ μας δείχνει γιατί όλοι οι άνδρες είναι αυάνες, παραθέτοντας την εύστοχη εβραϊκή παραβολή του Αυνάν, που όπως επιτάσσει ο νόμος νυμφεύεται τη χήρα του νεκρού, πρωτότοκου αδελφού του. Κι εκεί, σκιαγραφείται σιγά σιγά ο εγωισμός του ανδρός που αρνείται να τεκνοποιήσει στο όνομα του αδελφού την ίδια στιγμή που επιθυμεί την απόλαυση των ηδονών που του προσφέρει η γυναίκα του. Η λύση γνωστή, το σπέρμα εκτός του κόλπου να χυθεί κι έτσι, αρχίσαν όλα.

Όσο για το Θάνατο, την τομή εδώ την χαράζει αρχικά η γνώση. Αυτή που τύφλωσε τον Οιδίποδα και σκότωσε την Ιοκάστη, ή αυτή που μετέτρεψε τον Αδάμ και την Εύα σε ανθρώπους από ζώα για να γνωρίσουν αργά ή γρήγορα τι σημαίνει να πεθαίνεις. Η γνωστή ιστορία του Κάιν και του Άβελ περιγράφει πώς η γνώση του θανάτου, μας καθορίζει εφόσον αποτελεί ικανότητα της ανθρώπινης νόησης και μόνον. Το υψηλό αντίτιμο, η πιο ακριβή κατανόηση η οποία σέρνει πίσω της κι ένα μεγάλο δαίμονα. Τον πανικό φόβο στον οποίον ο άνθρωπος δεν άντεξε να σταθεί αλύγιστος υποκύπτοντας στη δειλία του, χτίζοντας θρησκείες και μεταθανάτιους ζωντανούς κόσμους που πίστεψε για να καλύψει την αδυναμία

του. Ο Λιαντίνης εδώ, μιλά για τη χειρότερη μετάλλαξη της ανθρώπινης φύσης και, τη μεγαλύτερη διαστροφή του πνεύματος. Γιατί, δηλώνει, με την τομή του Αυνάν ο άνθρωπος έγινε κυνηγός της αντοχής και τη χαράς του ενώ με του Κάιν, κυνηγημένος του τρόμου και της δειλίας του. Ακόμη πιο αληθινά και δραματικά, με τον Αυνάν γκρεμίζεται στο βράχο τραγουδώντας μα με τον Κάιν βυθίζεται στο έλος σκούζοντας.

Γιατί είναι όμως οι Έλληνες γεννήτορες της επιστήμης και πώς συνέβη αυτό; Με το δάκτυλο του συλλογισμού του ο Λιαντίνης δείχνει τον **Σωκράτη**.

Υπήρξε αρσενοκοίτης ή όχι, ήταν αλήθεια άθεος ή απλά αληθινά ενάρετος; Αναρωτιέται ρητορικά ο καθηγητής φιλοδωρώντας μας ωστόσο με την απάντηση. Η επιστήμη κατόρθωσε να φωτίσει την ιστορία του ανθρώπινου γένους, αποκαλύπτοντας μέρη της αλήθειας χάριν της διπλής κατάθεσης στην τράπεζα του Πνεύματος, του αθηναίου Σωκράτη. Τη διδασκαλία του ορίζεσθαι καθόλου και την επινόηση των επακτικών λόγων κατά τον Αριστοτέλη.

Ορίζεσθαι καθόλου σημαίνει ορισμός των εννοιών κι ο φιλόσοφος το πέτυχε με τέτοιες και τόσες λέξεις για την κάθε μία, ώστε να μην περισσεύει και να μη χωρά ακόμη, τίποτε. Έργο τεράστιο και αρχή όλων των επιστημονικών ανακαλύψεων.

Με τον όρο επακτικοί λόγοι δίνεται ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να προχωρά η έρευνα, μέσω της επαγωγικής μεθόδου και πρωτοεμφανίζεται η επιστημονική μέθοδος. Αυτή δηλαδή με την οποία μπορείς να εφεύρεις και να οικοδομήσεις ένα σύστημα εφαρμοσμένων πληροφοριών με ειρμό, οργανική τάξη και συνοχή ανάλογη της φύσης. Ο Σωκράτης δε, είναι ανάμεσα σε όλους ο πρώτος, καθώς με τη μαθηματικής ακρίβειας διαλεκτική του μέθοδο, χτίζει σαν αρχιτέκτονας όχι με σχήματα, γραμμές και αριθμούς αλλά με έννοιες. Για να καταλάβουμε τη δυσκολία αυτού του έργου, μας προτρέπει ο Λιαντίνης κατά την ανάγνωση ενός πλατωνικού διαλόγου, να μαντέψουμε την καινούρια ερώτηση του Σωκράτη που ακολουθεί την απάντηση που δόθηκε στην ακριβώς προηγούμενη! Πώς να μην τσακιστούν κόκκαλα και να...καούν νευρώνες;

Βέβαια, όπως στη φύση και στη ζωή τα αντίθετα είναι ενωμένα και αδιαίρετα, έτσι ακριβώς και το δώρο που μας χάρισε ο Σωκράτης έφερε μαζί και την καταστροφή. Γιατί τα ευεργετήματα της επιστήμης συνοδεύονται κι από τα κακουργήματά της.

Μετά από τις διευκρινήσεις ως προς την αξία του Σωκράτη, προχωρά στη διερεύνηση του αρχικού ερωτήματος, χρησιμοποιώντας σε δική του μεταφορά, δύο εκ των πλατωνικών διαλόγων. Στο μεν πρώτο ανάμεσα στο Σωκράτη και τον Αλκιβιάδη, του οποίου έντεχνα τον πάνδημο έρωτα αρνήθηκε, διαφαίνεται όλη η υψηλή ακεραιότητα του. Τα έργα του έρωτα αναδύονται από τη γη, και ανεβαίνουν σκαλί σκαλί ως τον ουρανό και ο Πλάτων αποθεώνει ηθικά τον μνημένο στη γνώση του έρωτα από την άπιαστη Διοτίμα, Σωκράτη, καθώς αποδεικνύεται περίτρανα ότι όχι μόνο δεν ήταν αρσενοκοίτης αλλά πρότυπο σεμνότητας και ηθικής τάξεως. Η ανθρώπινη φύση όμως εμπεριέχει και την αδυναμία κι ο καθ. Λιαντίνης απορεί, κοιτάζοντας την πολύτιμη στέρηση της σάρκας που βασανίζει τα σώματα. Πενία, η μητέρα του Έρωτα...

Η απάντηση, έρχεται με το Φαίδρο και το δεύτερο διάλογο όπου ο Πλάτωνας περιγράφει πώς κάποτε ο Σωκράτης θέλοντας να αποδείξει στο Φαίδρο, πόσο εύκολα μπορεί με τη γραφή του, όχι απλά να τον γοητεύσει μα να τον πυρώσει με τέτοιον τρόπο ώστε τελικά ο νέος να μην επιθυμεί άλλο από το να γίνει

εραστής του. Φυσικά, το επιτυγχάνει μα την ίδια, σχεδόν τραγική στιγμή το ανατρέπεται, αναγνωρίζοντας ότι προσέβαλε τον Έρωτα και εξηγεί...Περιγράφει εύσχημα τον "πόλεμο" ανάμεσα στο επιθυμητικό και το θυμοειδές μέρος της ανθρώπινης ψυχής με δικαστή το λογιστικό, ωσάν εμφανίζεται η ερωτική επιθυμία και μας μεταφέρει την αλήθεια για τη μάχη που ο άνθρωπος εκ φύσεως πραγματοποιεί εντός του και της οποίας αφορμή είναι πάντα ο έρωτας. Μία φύση στην οποία την εμβάθυνση, βλέπει ο καθηγητής να αναπτύσσεται όλη η αρετή και η αγάπη για ηθική ελευθερία των Ελλήνων, μέσα από τη σπουδή και την αγωνιώδη αναζήτηση της δύναμης του πνεύματος.

Ο Σωκράτης θα μπορούσε να είναι αρσενοκοίτης αλλά και όχι, μα μικρή σημασία έχει μπροστά στο πνευματικό του ύψος το οποίο υποδεικνύει σχεδόν τον ορισμό του 'ανθρώπου'. Να υπάρχουν και να παραμένεις δηλαδή σε απόλυτη αρμονία με αυτό που υπαγορεύει η φύση σου και -όπως αντιλαμβάνεται ως την οδηγία των Ελλήνων για την αρετή ο Λιαντίνης, από τον εν λόγω διάλογο του Πλάτωνα-, να *χαίρεσαι τη ζωή σου τη σύντομη και την ανεπίστροφη. Αλλά μέσα στον ρυθμό και την τάξη. Φυσική και ελεύθερη, να κρατάς την εμορφιά των παθών, ένα κύπελλο στο χέρι σου από αγνό ασήμι. Αλλά με γνώση και με πειθαρχία. Εκείνο που θα σε κρίνει δεν είναι η ηθική σου πτώση, αλλά η βούληση για δύναμη που θα βρίσκει το δρόμο να σε ανεβάξει ξανά στην καθαρή σου αρχικότητα.*

Ο Σωκράτης, καταλήγει, υπήρξε ένα τραγικό πρόσωπο. Όχι γιατί ήπια το κώνειο μα γιατί γνώριζε ότι υπάρχει, και το κώνειο. Τραγικός, γνωρίζοντας ότι στη φύση δίπλα στη γέννηση και την ακμή, υπάρχει ο θάνατος και η φθορά. *Αρχιτέκτονας της καταδίκης του ο ίδιος, μεταχειρίστηκε κατά το πώς ήθελε σαν ένας φρόνιμος, τους άφρονες πολλούς, επιλέγοντας να πιεί το φαρμάκι, προλαβαίνοντας το άθλιο γήρας. Εκπνέοντας στην τελευταία του στιγμή, βλέπει ότι δε φεύγει η ζωή μα στην ουσία, η ασθένεια που φέρει όλη η ζωή. Εκτός, κι αν κάποιος μπορέσει φεύγοντας από ζώο, θεραπευόμενος να έχει γίνει άνθρωπος, τονίζει ο συγγραφέας.*

Τι είναι αυτό που ταλανίζει όμως την ανθρώπινη ύπαρξη εγκλωβίζοντάς τη στα κατώτερα επίπεδα της φύσης της και πότε αποτινάσσει τα δεσμά της; Είναι η φροντίδα για την ικανοποίηση των διαρκώς ανανεώσιμων στόχων της, η **οντολογική λήθη** και η απροσδιοριστία μίας πνευματικής ταυτότητας, που την κρατούν στην αφάνεια.

Εξιστορώντας ένα μύθο για τη δημιουργία του ανθρώπου ο καθηγητής υπενθυμίζει πώς είμαστε δέσμιοι της δυναστείας και της κατοχής της Μέριμνας. Εγκλωβισμένοι στον κυκεώνα των αναγκών μας που συνεχώς αυξάνονται και απεικονίζονται στη θέα ενός στόχου που πρέπει να επιτευχθεί χάριν της βελτίωσης της ζωής και που συνεχώς ακολουθείται από την εμφάνιση ενός άλλου. Να πώς ο άνθρωπος ζει μα δεν υπάρχει ουσιαστικά...Η φροντίδα για ό,τι υπάρχει έξω από εμάς και θαρρούμε ότι μας καθορίζει, μας στερεί την ευκαιρία να υπάρξουμε αληθινά. Ζούμε, ασυνείδητα και μηχανικά και δεν καταλαβαίνουμε ούτε τον ίδιο μας το θάνατο. Ζούμε στην οντολογική λήθη μακριά από την αλήθεια η οποία βρίσκεται έξω από την αφάνεια που μας καταδικάζει η Μέριμνα. Αυτή η ζωή είναι σαν ένας θάνατος. Ο οντολογικός θάνατος του αγέννητου, εν δυνάμει ανθρώπου εντός μας, αυτός που βαπτίζει στην αοριστία το κάθεναν από εμάς, 'κανέναν' στα μάτια και τη σκέψη των άλλων. *Είμαστε της στιγμής. Τι είναι, τι δεν είναι κανείς; Ο άνθρωπος είναι ίσκιος ονείρου...*

Οι εξαιρέσεις ελάχιστες, αυτών που αναρωπιούνται για τη θεϊκή τους πνοή και που ζουν τον αγωνιώδη και βασανιστικό βίο εντός της αλήθειας της ύπαρξης. *Η φυσική σχιζοφρένεια της μεγαλοφυΐας, όπως*

τους αποκαλεί ο Λιαντίνης. Είναι οι μοναχικοί απόκληροι της κοινωνίας, που στέκουν έξω από την κοινή πρόοδο και ευδοκίμηση και παλεύουν με την τρέλα. <<Η με αυθεντικό τρόπο εννοούμενη ύπαρξη>> κατά τον Χάιντεγγερ, ένας Βαν Γκογκ λχ.

Το ταξίδι **από την ανυπαρξία στην ύπαρξη** περιγράφει με τη λυρική του ακρίβεια ο Όμηρος και ο καθ. Λιαντίνης μας προσφέρει σε πιάτο την αποκωδικοποίηση μίας από τις δυσκολότερες προς κατανόηση διηγήσεις του ποιητή...

Ο Οδυσσέας βλέπει τους συντρόφους του να κατασπαράζονται δυο-δυο από ένα πλάσμα αβυσσαλέο, το θηριώδη κύκλωπα Πολύφημο και, η καρδιά του πετρώνει από την απέχθεια και τον τρόμο. Στον αντίποδα αυτού του υπέροχου ονόματος και σαν το κτήνος τον ρωτά για το δικό του, αποκρίνεται "Κανένας". Από ψυχολογία φόβου και εναντίωση του ήρθε η έμπνευση για το δικό του όνομα... σημειώνει ο καθηγητής ως τη στιγμή που βρίσκεται σ' εκείνην την πίεση που έπρεπε να συμπίσει το ασυμπίστο. Να σιφτεί το μάρμαρο. Στην απόλυτη δηλαδή ανάγκη, όπου έπρεπε να επιστρατεύσει κάθε του νοητική δύναμη και η οποία μπορεί να κινείται μόνο στα άκρα (στα ημίμετρα στέκει η ασημαντότητα). Στερώντας το φως από τον Πολύφημο, γίνεται από Κανένας, Οδυσσέας γιος του Λαέρτη. Αποκτά ταυτότητα, ΕΙΝΑΙ. Αν ο Οδυσσέας καθρεφτίζει την ενσάρκωση του Θεϊού Νου και τη Σοφία προσωποποιημένη, ολόκληρη η ιστορία του περιγράφει το ταξίδι του ανθρώπου από τη ζωή στην Ύπαρξη. Από το ζωικό επίπεδο στο αληθινά ανθρώπινο.

Είμαστε όλοι ανύπαρκτοι και ανυπόστατοι. Μέσα από την κατανόηση όμως ότι εν δυνάμει είμαστε όλοι ο Κανένας κι ο Οδυσσέας συνάμα, ο Λιαντίνης μας προτρέπει να γεννηθούμε ξανά άνθρωποι. Να αφυπνιστούμε πραγματικά.

Ρωτά: Ποιοί είναι οι σύντροφοι του Οδυσσέα; Ο κάθε Κανένας, όλοι οι ανώνυμοι και άγνωστοι που χαθήκαν στην αδιαπέραστη ομίχλη της Μέριμνας και βουλιάξαν στην άπειρη λήθη του κόσμου. Ποιός είναι ο Οδυσσέας; Είναι ο Σολωμός, ο Καβάφης, ο Κολοκοτρώνης και όλοι οι μεγάλοι και τιμημένα επώνυμοι που μέσα από τον αγώνα τους βαπτίσθηκαν εκ νέου.

Αλλοίμονο όμως, γιατί ετούτοι, είναι οι ελάχιστοι ανάμεσα σε μία φυλή ανθρώπων που ξέχασε από που ήρθε και τι πραγματικά είναι. **Νεοέλληνας ισούται με Ελληνοεβραίο** δηλώνει ο Λιαντίνης και μας κεραυνοβολεί με μίαν αλήθεια στην οποία όλοι κλείνουμε τα μάτια. Δεν είμαστε παρά τα θλιβερά απομεινάρια του πολιτισμού του Ομήρου και του Σωκράτη και εντός της ασχετοσύνης μας θαρρούμε ότι είμαστε σπουδαίοι και καμαρώνουμε γι' αυτό που δεν κατέχουμε, ενώ ταυτόχρονα απαιτούμε μες την ανοησία μας το θαυμασμό των άλλων. Ό,τι μας συνδέει με τους αρχαίους Έλληνες δεν είναι παρά ό,τι συνδέει ένα χασαποσφαγέα με μία κορδέλα μεταξωτή. Φωτογραφίζει ο Λιαντίνης στη φιγούρα του νεοέλληνα, το ράσο, την ευτράφεια αυτών που το φορούν και τον καλογορραϊκό φερετζέ. Συγκρίνει τη φωτογραφία αυτή με μια πολύ παλαιότερη, κορμιών στητών και λυγερών ντυμένων στη λευκότητα του φωτός και αναρωτιέται πώς μας νομίζουμε λιοντάρια όταν οι άλλοι μας βλέπουν ποντίκια. Στεκόμαστε τυφλοί και άπραγοι στον ξεπεσμό μας ενώ σβηνόμαστε από το χάρτη της ιστορίας και όλα αυτά για έναν και μόνο λόγο. Γιατί ενώ στην ουσία φωνάζουμε και κορδωνόμαστε ότι είμαστε Έλληνες, κινούμαστε, υπάρχουμε και μιλάμε σαν εβραίοι. Και η αποδοχή αυτή φέρει μεγάλο πόνο. Δοκιμάζοντάς την ωστόσο ο Λιαντίνης, καταλήγει στο αξιοθρήνητο αποτέλεσμα. Το σύνολο των νεοελλήνων, πάσης τάξεως και επιπέδου, όταν δε γνωρίζει τίποτα ουσιαστικό σχετικά με την αρχαία Ελλάδα, στο άκουσμα ονομάτων

όπως Μωϋσής, Αβραάμ και Ησαΐας ή τόποι όπως Ιορδάνης, Γαλιλαία, όρος Σινά κ.α. γίνεται ανοιχτή εγκυκλοπαίδεια.

Τυχαίο σαφώς θεωρεί το γεγονός ότι ο λαός που κατοικεί στην ίδια γεωγραφία με των αρχαίων ελλήνων, φέρει το όνομά τους γιατί στην πραγματικότητα, αν και η σχέση ελλήνων και εβραίων είναι σαν αυτή της φωτιάς και του νερού, ο βαθύς και μέγας πολιτισμός των εβραίων -σημειώνει ο καθηγητής- έχει πλέον περάσει ως το μυελό των οστών και τη διπλή σπείρα του DNA όλων των νεοελλήνων, μέσα από τη χριστιανική του μετάλλαξη. Μία πραγματική σύγκρουση κοσμοθεωριών στην οποία επικράτησε τελικά το ξένο.

Εξιστορεί με λίγα λόγια ο Λιαντίνης το χρονικό της αφελληνίσης των ελλήνων που ξεκίνησε ιστορικά κατά τις ημέρες του χριστιανικού βυζαντίου, όταν ο Θεοδόσιος κατέστρεψε ναούς και αγάλματα και, κορυφώθηκε με την απαγόρευση του πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' να βαφτίζονται οι έλληνες με ονόματα ελληνικά και που θέλησε να αφορίσει το μέγα επαναστάτη Ρήγα. Τώρα, οι ανδριάντες τους δίπλα-δίπλα 'φυλούν' το εθνικό πανεπιστήμιο, επιβεβαιώνοντας την ελληνική σχιζοφρένεια. Αυτήν που ταύτισε την παιδεία με το θρήσκευμα και ολοκλήρωσε την τραγωδία του έθνους. Όχι άδικα, θα παρατηρήσει ο καθ. Λιαντίνης, ότι στην επιφάνεια και στον τύπο και στο όνομα είμαστε έλληνες μα στο βυθό και στην ουσία και την ύλη, εβραίοι. Δεν απογοητεύεται όμως και αισιοδοξεί. Γιατί στον καθένα μας βαθιά πρέπει ακόμη να υπάρχει ένας έλληνας κρυμμένος που περιμένει...

Και Έλληνας, με λίγες λέξεις θα ειπεί, να προσκυνάς τακτικά στους Δελφούς το γνώθι σαυτόν και όχι να εξομολογείσαι σε αγράμματους πνευματικούς.

Αφού καταδεικνύει ο Λιαντίνης τη σχιζοειδή κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο σημερινός έλληνας και το ιδιότυπο επιθανάτιο δράμα του, επιχειρεί μία βουτιά στο κενό. Αυτό που δεν έχει όρια στο τόπο και στο χρόνο και που ένας σπουδαίος επιστήμονας ονόματι Βέρνερ Χάιζενμπεργκ όρισε με την ανάλογη θεωρία του ως **Απροσδιοριστία**. Η αρχή της Απροσδιοριστίας που ανακάλυψε μέσα στη δομή των χημικών στοιχείων, περιγράφει με λίγα λόγια το ανάμεσα των στιγμών, το είναι ή δεν είναι. Το μόλις, της άπειρης δύναμης του ανάμεσα στον έρωτα και το θάνατο του Σολωμού: *Μόλις είν' έτσι δυνατός, ο Έρωτας κι ο Χάρος.*

Με μία σύντομη περιγραφή, το πείραμα του Χάιζενμπεργκ αφορούσε τον ταυτόχρονο και ακριβή προσδιορισμό της θέσης και της ορμής του ηλεκτρονίου ενός ατόμου. Παρατήρησε λοιπόν ότι όταν στο ηλεκτρόνιο πέφτει χαμηλής συχνότητας ενέργεια, η θέση και η κίνησή του μπορεί και δεν μπορεί να προσδιορισθεί με ακρίβεια. Γιατί, είναι τόσο ασθενής η ενέργεια που ασκείται επάνω του, ώστε τελικά να μη διαταράζεται η κατάστασή του και να μένει σχεδόν αόρατο. Όταν η ενέργεια είναι αρκετά μεγάλη, τότε αυτό γίνεται καθαρά ορατό όμως, διαταράζεται η κατάστασή του και άρα χάνει την ορμή. Όταν δε, η ενέργεια είναι μέτριας συχνότητας, τόσο η θέση όσο και η κίνηση του μπορεί να προσδιοριστεί με το ελάχιστο δυνατό σφάλμα. Η ενέργεια είναι τόσο ασθενοϊσχυρή όσο και ισχυροασθενής ώστε μόλις να διατηρεί τη θέση του το ηλεκτρόνιο και μόλις την ορμή του. Δηλαδή, όσο καθαρότερα βλέπω το ηλεκτρόνιο τόσο περισσότερο διαταράζεται η κατάστασή του και όσο πιο ανενόχλητο μένει, τόσο δυσκολότερα το διακρίνω. Άρα, η αλήθεια για το ηλεκτρόνιο όπως το αντιλαμβάνεται κανείς, βρίσκεται κάπου στη μέση.

Ο Λιαντίνης, προκειμένου να βοηθήσει την κατανόησή μας για τη θεωρία του Χάιζενμπεργκ, τη

μεταφέρει στη φύση και στον αγώνα επιβίωσης δύο ζώων. Μας προβάλλει σα σε ταινία το κυνηγητό ανάμεσα σε ένα λευκό τσακάλι κι ένα λαγό σ' ένα τοπίο χιονισμένο. Εμείς, μαθημένοι να σκεφτόμαστε με το άκροτο συναίσθημά μας, μονόφθαλμα βλέπουμε μόνο ό,τι μας αγγίζει και μας καθησυχάζει την εκάστοτε περίπτωση. Ζητούμε έτσι να σωθεί ο μικρός λαγός. Μα η σωτηρία του ενός, σημαίνει ταυτόχρονα το θάνατο του άλλου. Στη φύση η ζωή και ο θάνατος βρίσκονται σε απόλυτη συνάρτηση. Τίποτε δεν περισσεύει και τίποτε δε λείπει. Ο βαθύτερος νόμος της, δεν είναι άλλος από την ύπαρξη του ενός ή του άλλου, την επιβίωση του ενός μέσα από το θάνατο του άλλου.

Όσο περισσότερο πλησιάζει το τσακάλι το λαγό στο κυνήγι και αυτός του ξεφεύγει, τόσο περισσότερο προσεγγίζεται η δυνατότητα να μην πεθάνει κανένα από τα δύο, παρατηρεί ο καθηγητής. Η ίδια η ζωή αποκτά υπόσταση και κορυφώνεται για τα δύο ζώα ανάμεσα στη στιγμή της αστραπής. Αυτή η στιγμή της αστραπής είναι η απροσδιοριστία στη συνολική κατάσταση του ηλεκτρονίου ή όπως λυρικά ερμηνεύει ο συγγραφέας, *η αστραπή που χωρίζει τον κολυμπιστή από τον καρχαρία και που μέσα της μπορούμε να γνωρίσουμε τον εαυτό μας τόσο φωτεινά, ώστε να γίνουμε ολόκληροι φως.*

Η στιγμή θα σκεφτόμασαν, ανάμεσα στον έρωτα της ζωής και το θάνατο....

Πειραματικά την αποδεικνύει ένας άλλος επιστήμονας, ο Σρέντιγκερ τοποθετώντας μία γάτα σε ένα κουτί που απομακρύνει από το σημείο θέασής μας κι εντός του ανά πάσα στιγμή μπορεί ν' απελευθερωθεί υδροκυάνιο. Στην ερώτηση αργότερα αν η γάτα μέσα είναι ζωντανή ή νεκρή, η απάντηση είναι το απροσδιόριστο ναι και όχι. Βρίσκεται σε συνάρτηση με την αντίληψή μας, είτε σε κατάσταση μη συλληπτή από το νου του ανθρώπου -*τα αφανή του κόσμου είναι αληθινότερα από τα φαινόμενα*, συμπληρώνει ο Λιαντίνης-, είτε σε κατάσταση υβριδική σαν του Κενταύρου και της Σφίγγας ή τέλος σε κατάσταση σχιζοφρενική, αδύνατη στην κατανόηση και περιγραφή της.

Ο Λιαντίνης θεωρεί ότι αυτός είναι και ο λόγος που κάποιοι σπουδαίοι άνθρωποι, κατάφεραν να προσεγγίσουν την αλήθεια της φύσης και της ζωής. Υπήρξαν μεγαλοφυσείς και ταυτόχρονα σχιζοφρενικοί. Έδρασαν και δημιούργησαν επάνω στην κόψη της αστραπής του *ανάμεσα*. Καταλήγει με τον ιδικό του ορισμό. <<Η Απροσδιοριστία είναι το Αλφαβητάρι του βιβλίου της φύσης.>> Που σημαίνει ότι είναι το αέναο νυν της ροής του χρόνου, που πριν καν φτάσει έχει κιόλας περάσει. Τα νερά στον ποταμό του Ηράκλειου που ποτέ δεν είναι ίδια, *το θνητοί αθάνατοι και αθάνατοι θνητοί* του ίδιου, που πρώτος απ' όλους άγγιξε την έννοια που ισοδυναμεί με τη νεκροζώντανη γάτα του Σρέντιγκερ και το δρόμο στο χιόνι του τσακαλιού και του λαγού.

Είναι η κορύφωση της ηδονής στον έρωτα και ο ίλιγγος ανάμεσα στη φλόγα της στέρσης και στο σβήσιμο της πλήρωσης. Ο ζωντανός Οδυσσέας που στη Νέκυια περπατεί στη σκοτεινιά του Άδη και άλλες πολλές στιγμές που ο καθ. Λιαντίνης με λυρικήτητα μετρά. Είναι το ίδιο το οξύμωρο.

Έπειτα, συναντά με έναν άλλον τρόπο τον άνδρα εκείνο που ίσως περισσότερο από τον οποιοδήποτε, μίλησε στην καρδιά του. Σημείο συνάντησης, εκείνη η στιγμή της αστραπής που κατά τον Λιαντίνη λαμβάνει διαστάσεις μεγαλείου και τραγικότητας. Είναι στο όρος της τελευταίας ανάβασης του Εμπεδοκλή όπου σχεδόν ταυτίζεται μαζί του, με στόχο να μας μεταφέρει μian ιδέα από τις ύστατες ώρες του πρώτου. Το άλμα εντός του κρατήρα και την επιθανάτια διαδικασία που στο λίγο πριν γεννά τις πιο βαθιές εσωτερικές αγωνίες. Μα κρίνει σκόπιμο ορίζοντας πρώτα το όνομα του, που δείχνει αυτόν που κατέχει *έμπεδο κλέος* - υπόληψη δηλαδή καλή που παραμένει σταθερή και που για το Λιαντίνη

φωτογραφίζει τον άνδρα εκείνο του οποίου το έργο κατέστησε τη δόξα του ανώλεθρη στη μνήμη των ανθρώπων- να επισημάνει πως όταν κλέος σημαίνει δόξα για τους Έλληνες τότε τα πλείστα ονόματα που με το μέτρο αυτό βάπτισαν, δεν μπορούν παρά να αποδεικνύουν την προαίρεση τους να ψηφίζουν τη δόξα των προσώπων επί της γης και της μνήμης των ανθρώπων. Καταψηφίζοντας την αθανασία της ψυχής και τη ζωή μετά θάνατο. Απόρροιας δειλίας, ανάρμοστες του εκτοπίσματος των Ελλήνων, κατά τον καθηγητή, που απλώνει ένα μακρύ κατάλογο των καταδηλώσεων της δόξας σε όλους τους τομείς δράσης και λάμψης του ελληνικού πνεύματος και που φανερώνουν μία υψηλού επιπέδου λειτουργία. Από τον ιατρό και το ρήτορα ως το γλύπτη, τον πολεμιστή και τον ενάρετο πολίτη.

Ολοκληρώνει με το Σοφοκλή κι ο λόγος, γιατί τον βλέπει συνοδηγό του Εμπεδοκλή στο εξερευνητικό ταξίδι για την κατάκτηση μίας τελευταίας γνώσης. Αυτής του θανάτου, με την απόλυτα προσωπική βίωση που ποτέ δεν είναι ίδια για κανέναν και που στην απόλυτη μοναξιά, σε άφαντο τόπο αφανίζει το σώμα, κατά τη σύμφωνη γνώμη τους. Ο Σοφοκλής μέσα από τον Οιδίποδα του και ο Εμπεδοκλής με επιλογή του.

Ο Λιαντίνης, ασχολείται αρκετά με το μοναχικό, αόρατο και εξαγνιστικό τέλος του Οιδίποδα ερμηνεύοντας το ως τη στιγμή της Ανάληψής του στην ίδια τη ζωή, της γέννησής του εκ νέου, ως άνθρωπο μέσα στο φως και στο χρόνο. Μακριά από τους μιαιρούς τόπους που φτιάχνει η βλακώδης φαντασία και ο τρόμος του ανθρώπου μα, στα χλοερά τοπία των ηρώων της ζωής που αποδέχτηκαν τον ανεκδιήγητο πόνο και λυτρώθηκαν δικαίως μέσα από αυτόν. Ο συγγραφέας θαυμάζοντας το νικητήριο αυτό τέλος, συμπυκνώνει το νόημά του σε μία πρόταση.

<<Μάθε έτσι να ζεις κι εσύ, και ειπέ έτσι να ζουν και οι μετά από σένα: γήινα, μέτρια, και εξαγνισμένα.>> Για τα λάθη που έκανες ενώ ζούσες γιατί άνθρωπος κατά βάθος σημαίνει λάθος και στο μεγάλο του ύψος, εξαγνισμός...συμπληρώνει ο καθηγητής.

Συνεχίζοντας εξαιρεί τον κλασσικό Έλληνα για το ρεαλισμό του που τον κατέστησε άφθαστο καλλιτέχνη. Για το στοχασμό και το έργο του, που υπήρξε μια **σιωπηλή ανάγνωση θανάτου** και που αλληγορικά ερμηνεύεται μέσα από τα ταφικά του έθιμα. Συλλογίζεται ότι η περί ενταφιασμού αντίληψή του Έλληνα, ως μέλημά της είχε πρωτίστως το ζωντανό άνθρωπο που στέκεται ένα βήμα πριν το θάνατο επιζητώντας το τέλος του μαρτυρίου και του πάσης φύσεως πόνο που η επερχόμενη παύση της ζωής φέρει κι έπειτα το νεκρό που ασφαλώς έπρεπε να καίγεται ή να ταφιάζεται άμεσα προκειμένου να μην ακροβατήσει σε τόπον αόριστο. Τέτοια αγωνία φαντάζεται στην τελευταία ανάβαση στο όρος, να ταλανίζει τον Εμπεδοκλή ο Λιαντίνης και την χαρακτηρίζει ως *ανίατη εμμονή*, να προφτάσει εκείνος το μοιραίο τέλος. Στη διαδρομή από τις παρυφές στην κορφή, οι δυο τους γίνονται σχεδόν ένα και η πένα του καθηγητή εκθέτει τις σκέψεις του Ακραγαντινού φιλοσόφου, που τον εκδίωξαν στην τελευταία απόφαση.

<<Ο λόγος να πιστεύουν οι άνθρωποι σε ορισμένο επώνυμο θεό είναι αντιστρόφως ανάλογος προς το λόγο να οδηγούν τον εαυτό τους στην αληθινή ουσία και στην πραγματική φύση του ανθρώπου.>> Όσο περισσότερο δηλαδή πιστεύει κανείς σε μια ιστορικά παραδομένη θρησκεία, τόσο περισσότερο ομοιάζει με του ζώου η σκέψη του ενώ το αντίθετο, τον φέρνει κοντύτερα στην επίτευξη του ολοκληρωμένου εαυτού του. Πώς να μην αποστραφεί από αυτές τις ιδέες ο λαός του Ακράγαντα και πώς να μη μειδιάσει ο φιλόσοφος, αποδεχόμενος με κατανόηση την αδυναμία;

Ο Λιαντίνης, παρακολουθεί το ταξίδι του ανθρώπου Εμπεδοκλή στα έργα και τις ημέρες του παρελθόντος του, ατενίζοντας το μέλλον μέσα από την καταληκτική πράξη του παρόντος. Αυτή που τελείται υπό το κράτος της υπερηφάνειας του όντος που έχει υπερβεί τον υβριστικό του εγωισμό.

<<Μοναχά όποιος ενίκησε τον εγωισμό του δε φοβάται θάνατο. Ο φόβος του θανάτου στον άνθρωπο είναι η σκεπασμένη όψη του εγωισμού του. Ο εγωισμός των ανθρώπων κρατά ολοζωής το εγώ τους αποκομμένο από τη διαλεκτική του σμίξη μες την ιερή φύση...Και πεθαίνει αισχρός κι ατιμασμένος. Η ζωή μας είναι σωστή πορεία προς το τέλος της, κατά την έννοια ότι είναι συνεχής απόσβεση του εγωισμού μας.>>

Και με τη θριαμβευτικά συνειδητοποιημένη αυτή σκέψη, έφτασε στη μεγαλύτερη αποκάλυψη. Οι ποιητές, είπε, δεν είναι οι φυτουργοί του όντος μα οι ειδωλοποιοί του. Δε φτιάχνουν τα αρχέτυπα μα τα παραδείγματά τους. Κατασκευάζουν τους ίσκιους των πραγμάτων, δεν τα δημιουργούν.(Ετούτο όμως, δε μειώνει την αξία τους, όχι των αληθινών ποιητών.) Με την κατανόηση αυτή και την εις εαυτόν δήλωσή της, ο Λιαντίνης βλέπει τον Εμπεδοκλή να αποφασίζει. Να γίνει ο ίδιος το παράδειγμα της αλήθειας του αρχέτυπου βαδίζοντας το δρόμο του θανάτου γενναία, στην τελευταία πραγματικά ανθρώπινη πράξη ενός έργου που σπούδασε τη ζωή μέσα από το θάνατο.

<<Θα πεθάνω, Θάνατε, όχι όταν θελήσεις εσύ, αλλά όταν εγώ θελήσω. Σε τούτη την έσχατη ολική πράξη, δε θα γίνει το δικό σου, αλλά το δικό μου. Παλεύω τη θέλησή σου. Παλεύω τη δύναμή σου. Σε καταπαλεύω ολόκληρον....>>

Είπε, και χάθηκε. Στα βάθη του ηφαιστείου, στα βάθη της αληθινής ύπαρξης.

Μα τα βάθη του θανάτου, είναι τα μυστικά δωμάτια του έρωτα όπου ο ένας υπάρχει μέσα στον άλλον. Η υπόστασή τους καθίσταται ουσιαστικά αντιληπτή με την ολοκληρωτική βίωσή τους στη στιγμή την άπιαστη, τη δίχως τόπο και χρόνο.

Ο Λιαντίνης, βρίσκει ακόμη μιαν ευκαιρία να μιλήσει για τον έρωτα και να τον υμνήσει σαν ποιητής. Ο ορισμός του, αόριστος μα θα μπορούσε σε όλο το μήκος της ποιήσεως να είναι κάπως έτσι: **έρωτας είναι η τέχνη του να φεύγεις.**

Έρωτας είναι η τέχνη του να φεύγεις έτσι, που η σφαγή που θα νιώθεις εσύ να είναι πολύ πιο σφαγερής από τη σφαγή που νιώθει ο σύντροφός που αφήνεις. Αν εκείνος πονάει τρεις, εσύ να πονέσεις εννιά...

Και με τη διατύπωση αυτή, ακόμη μια σημαδεύει στο κέντρο της καρδιάς μας ο καθηγητής δίχως να παραλείπει ωστόσο της καταδείξει την ερωτική μας συμπεριφορά ως σύμφυτη της νεοελληνικής ψυχολογίας μας. Ο εγωκεντρισμός, η επιπολαιότητα, η έλλειψη εκπαίδευσης και η αλαζονεία, χαρακτηρίζουν την "ερωτική αναπηρία" μας. Όμοια με την ελληνικότητά μας, έχουμε χάσει και τη μία αλήθεια που ονομάζει την ευκαιρία μας.

Ο έρωτας είναι γνώση. Είναι ευγένεια και αρχοντιά. Είναι το μειδιάμα της σπατάλης ενός φρόνιμου Άσωτου. Η φύση ορίζει το αρσενικό να γίνεται ατελείωτη προσφορά, και θεία στέρηση για το θηλυκό. Και το θηλυκό να κυνηγάει τις τύψεις του. Στον έρωτα όλα γίνονται για το θηλυκό. Η μάχη για τη σφαγή του έρωτα έχει το νόημα να πεθάνεις το θηλυκό, και να το αναστήσεις μέσα στα λαμπερά ερείπια των ημερών σου... Και προς του λόγου του το αληθές, εξιστορεί ένα μύθο σοφό. Με τη διήγηση της διαφωνίας της Ήρας και του Διός ως προς το ποιο φύλο χαίρεται μεγαλύτερο μερίδιο ηδονής κατά την ερωτική πράξη, επωφελείται της ευκαιρίας να υμνήσει την ομορφιά του θηλυκού και να ζωγραφίσει την

αλήθεια για το σωστό ερωτικό σμίξιμο, σαν την άγρια και καθηλωτικά δυνατή μάχη του με το αρσενικό. Τραγική και διαρκής, μέσα από το δρόμο του θανάτου, συνάμα τον κυριαρχεί.

Την απάντηση στο ποιός κάρπεται μεγαλύτερος μέρος ηδονής στον έρωτα, δίνει σαφής ο Τειρεσίας. Αν δέκα τα μερίσματα του καρπού της ηδονής, τα εννέα προορίζονται για το θηλυκό και το ένα για το δέος της κι αν ο οργανισμός, καταλήγει ο Λιαντίνης, είναι η ανάποδη γραφή του εγωισμού -εννιά φορές δηλαδή για τη γυναίκα και μία για τον άνδρα- χαλάλι της. Γιατί αυτή κύει και τίκτει.

Όμως ο έρωτας ανυψώνει με τα φτερά του θανάτου. Φεύγεις, γνωρίζοντας και γνωρίζεις το θάνατο αποχαιρετώντας τον έρωτα που φεύγει, στο ταξίδι της μοναδικής του **Νέκυιας**. Ταξιδεύει κι εμάς ο Λιαντίνης, με πλοηγούς πέντε μεγάλους ποιητές που το προσωπικό τους ταξίδι στη χώρα των νεκρών, ήταν ο τρόπος να μελετήσουν εν ζωή το θάνατό τους. Γιατί, η Νέκυια περιγράφει τη βέβαιη γνώση ότι υπάρχουν και δεν υπάρχουν ταυτόχρονα.

Ο Οδυσσέας του Ομήρου, ο Αινείας του Βιργιλίου, ο Ιησούς του κατά Ιωάννην, ο Δάντης της 'Κωμωδίας' και ο Φρόνυτ του Φρόνυτ.

Σύντροφοι στην "εις Άδην κατάβασή τους", τα απόλυτα θηλυκά. Η Κίρκη, η Σίβυλλα, η Μαγδαληνή, η Βεατρίκη και η Λιβιδώ. Γιατί ο έρωτας και ο θάνατος είναι τα δύο μισά το ενός... Παρατηρεί ο Λιαντίνης την υπεροχή της ποίησης που ανακάλυψε τον τρόπο να ενδύσει αισθητικά τον πόνο και το φόβο που γεννιούνται στη θέα του θανάτου εν αντιθέσει προς αυτόν των θρησκειών που με πανουργία κάλυψε την ημιμάθεια, τον εγωισμό και την ανανδρία που στιγμάτισαν στην πορεία τους τις ανθρώπινες κοινωνίες. Στο θάνατο σημειώνει, αγγίζει ο καθένας το απόλυτο και περιέρχεται αυτόματα στην ίδια κατάσταση που βρίσκεται εκείνος που δε γεννήθηκε ποτέ.

Το ξεχωριστό ταξίδι των πέντε, η ποίηση το θέλει να γίνεται εντός του νου τους. Στα απύθμενα βάθη της ψυχής τους, στη στιγμή της αστραπής τους που αργότερα όρισε ως Απροσδιοριστία ο Χαίζενμπεργκ.

Ο Οδυσσέας είναι ο τέλειος άνθρωπος, ο σύμφωνος με τη φύση όπου απεικονίζει όλη τη σκέψη και την κοσμοθεωρία των ελλήνων. Η καθαρότερη φωτογραφία της κλασικής Ελλάδας. Η Κίρκη, είναι Η γυναίκα. Οι άνδρες σπαρταρούν στα χέρια της και αυτή, από τον έρωτά της για τον Οδυσσέα. Δεν της αρκεί το κορμί και η δύναμή του μα επιζητά να αλωθεί από το ακριβό του πνεύμα. Ο Οδυσσέας, ο εξυπνότερος ανάμεσα στους έξυπνους γνωρίζει, και μπορεί να την κυριεύσει. Κι έτσι αυτή του παραδίνεται και του χαρίζει τον έρωτα που θα τον ξεπροβοδίσει στο ανεπίστροφο ταξίδι. Γιατί πώς αλλιώς να αντέξεις το βάρος του θανάτου, αν δε σ' έχει ελαφρύνει ο έρωτας...

Ο Αινείας είναι η ρωμιαϊκή απόδοση του Οδυσσέα από τον Βιργίλιο και η Σίβυλλα η Δελφική, μάντιδα και μούσα του ποιητή, το θηλυκό που θα τον μυήσει στα μυστήρια του έρωτα και συνάμα θα του γνωρίσει το δρόμο του θανάτου .

Ο Ιησούς είναι αυτός που κατόρθωσε να γεννήσει τον καινούριο άνθρωπο μέσα από την ανανεωμένη ιδέα μιας κοινωνικής επανάστασης. Ο ίδιος, πέρα από το νόημα που του έδωσαν απανταχού οι άνθρωποι, μπόρεσε να ζησει ολοκληρωτικά την ουσία του θανάτου του, όχι στο σταυρό μα εντός του, πεθαίνοντας ολομόναχος όχι την Παρασκευή στο λόφο του Γολγοθά μα την Τετάρτη στο Όρος των Ελαιών. Έρημος και παραμελημένος μέσα στην προσωπική του αγωνία ενώπιον του φόβου του επερχόμενου θανάτου, αγαπώντας τη ζωή, καθώς επρόκειτο να υποταχθεί σε κάτι που δε διάλεξε.

Ό,τι άφησε επάνω στο σταυρό ήταν ένας ποιητής των ονείρων που πέθανε αισχρά και ατιμασμένα. Χαρακτηριστικά στα λόγια του <<ινατί με εγκατέλιπες;>>, ο Λιαντίνης βλέπει τη μεγαλύτερη συντριβή της ανθρώπινης ύπαρξης. Το Μέγα Ουτοπικό, που θέλησε από τους ανθρώπους το μεγάλο πόλεμο με τον εαυτό τους, την πώση του εγωισμού τους για την κατόρθωση της ανύψωσής τους στους ουρανούς. Γι' αυτό απέχει έτη φωτός από όσους νομίζουν ότι φέρουν το όνομά του.

Η Μαγδαληνή είναι η κάθε διαφορετική έκφραση της γυναίκας σε σχέση με τον άνδρα. Η μοιχαλίδα, η πόρνη, η μυροφόρος και η μαθήτρια που γονατίζοντας με ταπεινότητα, μπροστά στο δάσκαλο, σιωπηλά μεθά από το λόγο του. Δε γίνεται προπομπός του στον κάτω κόσμο, μα το καλωσόρισμά του όταν επιστρέφει για λίγο από αυτόν, για να τον χάσει και πάλι. Στην αγκαλιά της καρδιάς της φιλοξενεί τον αιώνιο χωρισμό, ζωντανό και λειτουργικό μετουσιώνοντάς τον σε μυστικό διαλογισμό για όλη την υπόλοιπη ζωή της. Ζει με τις αναμνήσεις της και στην απουσία του έρωτά της γνωρίζει κι εκείνη το θάνατο.

Ο Δάντης από την άλλη, δεν κατέβηκε ποτέ στην Κόλαση της φαντασίας ενός απαίδευτου θρησκόληπτου, μα στα πιο απομονωμένα, κρυφά και έγκατα βάθη της ανθρώπινης φύσης. Στο βούρκο των ανομολόγητων φρικαλέων παθών είδε όλην την κακουργία, τις σκοτεινές προθέσεις και όλα τα ανοσιουργήματα που βαραίνουν την ψυχή. Περπάτησε στα δίχως φως δαιδαλώδη μονοπάτια της, στο Επιθυμητικό της μέρος. Μεσ τον πανικό του φόβου και της φρίκης, το χαμένο του όνειρο στάθηκε σύμμαχος... Ο έρωτας που στον ανθό της ομορφιάς του πέθανε, έγινε ο φύλακας του άρματός του προσφέροντας δύναμη, με την εικόνα του και μόνο.

Ύστατος, μα εξίσου σπουδαίος για τη διήγηση του Λιαντίνη κατακτητής της επιστήμης, ο Φρόντ ο οποίος πίσω από την αρμονία και την τάξη του κόσμου βλέπει την Ανάγκη και τον Καταβιασμό. Πέρα από τη Λιβιδώ το αιώνιο θηλυκό, την Αρχή της ηδονής δηλαδή, υπάρχει η ορμή προς το θάνατο, και πέρα από την ορμή του θανάτου, στέκεται ο έρωτας. Ο θάνατος για το Φρόντ είναι ο κοσμήτορας του σύμπαντος. Άρχεται ακόμη και του έρωτα και μιλώντας σαν έλληνας, δηλώνει: *Αν θέλεις ζωή, να προετοιμάζεσαι για θάνατο.* Έτσι, ο έρωτας προπέμπει το θάνατο και ο δεύτερος γίνεται γλυκός μέσα από την αγκαλιά μιας γυναίκας. Εκεί που το παντού και το πάντα τελειώνουν στο πουθενά και το ποτέ, οι έλληνες το ζωγράφισαν στα χέρια της Ελένης της Σπάρτης, του ενσαρκωμένου στις καρδιές των ανδρών έρωτα, γεννημένου μεσ τη χαρμολύπη του κόσμου. Δύναμη δημιουργός και συνάμα καταστροφική. Το θηλυκό που ακτινοβολεί την ομορφιά του θεού φωτίζοντας το δρόμο που οδηγεί σε αυτόν.

<<Είμαστε όλοι γραμμένοι του θανάτου.>>

Δηλώνει ο Λιαντίνης και συγκρίνοντας την Αμερική του σήμερα με τη Ρώμη των αρχαίων χρόνων της δόξας της, ταυτίζει τη δικτατορία και τον απολυταρχισμό τους που κρύβουν το πρόσωπό τους πίσω από τη βεντάλια της δημοκρατίας και της κοινωνικής πρόνοιας. Κοιτάζει με θλίψη και απογοήτευση το βρώμικο αφρό των ημερών μας και καταδεικνύει την πολιτική της Αμερικής -σε όλα τα επίπεδα- ως την υπεύθυνη για το τέλος όλων των πολιτισμών του πλανήτη, μαζί με τον εγκληματικό δικό της. Πάνω από τα κεφάλια μας στέκει το δρεπάνι του θανάτου, σημειώνει δραματικά. Πεθαίνουμε, σημαίνει πεθαίνει και η φαντασία μας. Η ποίηση και οι τέχνες μας όλες, μαζί και οι θεοί μας. Οι αρχαίοι, αναπόφευκτα και οι νέοι γιατί τέτοιος είναι ο ρους της ζωής μας. *Το τραγούδι του θανάτου, σαν ακουμπάμε στο λυχνοστάτη του Τίποτα.*

Ο Λιαντίνης ονομάζει δύο μεγάλους στοχαστές στο ζήτημα του θανάτου με πρώτο, λόγω της χρονικής θέσης του στην ιστορία, τον Πλούταρχο όπου την εποχή που σταυρώθηκε ο εκ της Ιουδαίας Ιησούς, ανακοίνωσε το θλιβερό νέο. <<Ο θεός Παν, είναι νεκρός.>> Τι σημαίνει αυτή η δήλωση κεραυνός;

Ο Παν είναι ο φυσικός θεός, η ενσάρκωση του πόθου και της γενετήσιας ορμής στη φύση. Είναι η λεπτή αυτή κλωστή που τη συνδέει την ψυχή της με αυτήν του ανθρώπου. Ο θάνατός του σημαίνει το θάνατο του φυσικού ανθρώπου και την ανάδειξη μέσα από το χριστιανισμό ενός άλλου, που σαν κέντρο έχει τον εαυτόν του. Σηματοδοτεί το τέλος του αρχαίου κόσμου και κατά τον καθηγητή, δείχνει το τέλος της εφηβείας και της ανδρείας του ανθρώπου που πια δεν μπορεί να αποφύγει την ασθένεια και την αθλιότητα των γηρατειών.

Μετά τον Πλούταρχο, ήρθε ένας άλλος ταξιδευτής των λογισμών, να παρατηρήσει ότι όχι μόνο χάθηκε ο δεσμός του ανθρώπου με τη φύση, αλλά και αυτός με τον ίδιο του, πολύτιμο εαυτό. Ο Νίτσε τρόμαξε και απελπίστηκε από τη συνειδητοποίησή του και με τον Τρελό του φώναξε: <<Μα τι είναι αυτές οι εκκλησίες των ανθρώπων, αν δεν είναι οι σπηλιές και τα μνήματα του θεού;>> Και καταγγέλοντας ιδίους ως φονιάδες του θεού, επισήμανε την ανάγκη του αυτοορισμού μας στη θέση του, αν θέλουμε να σταθούμε στο ύψος της συγερής μας πράξης.

Γιατί σκοτώσαμε το θεό; Ρωτά ο Λιαντίνης μετά τον εκλεκτό του στοχαστή και απαντά...

Γιατί χάσαμε το ιερό, θείο δαιμόνιο που σπινθήριζε εντός μας. Γιατί καθαιρέσαμε από το θρόνο του τον ευγενικό, υψηλό νου κι αναγορεύσαμε στη θέση του το παχύ μας έντερο. Γιατί προτιμούμε να λαμβάνουμε άνευ κόπου την κάλπικη γνώση καθώς τεμπελιάζουμε να αναζητήσουμε την αληθινή και γιατί θέλοντας να ζούμε την αιώνια γιορτή της άνοιξης ξεχάσαμε ότι υπάρχει και ο χειμώνας με το δικό του μάθημα. Και παρατηρεί στη συνέχεια ότι, *τα όντα τα γεννά το άπειρο και ο νόμος της Ανάγκης του τα θέλει εκεί να ξαναγυρνούν. Πίσω από κάθε χαρά μας περιμένει ανεξιλέωτη μία ισόποση λύπη. Πώς αλλιώς να έχει αξία το βίωμα;*

Να πώς είμαστε όλοι γραμμένοι του θανάτου κι ακόμη περισσότερο στις σκοτεινές μας ημέρες όπου κι αυτοί ακόμη που κατορθώνουν από ζώα να γίνουν άνθρωποι, αφανίζονται στον ορυμαγδό των παράλογων μαχών...

Αυτοί που πεθαίνουν αψεγάδιαστοι στο διάλογό τους με τη φύση, και στη φιλία τους με τους ανθρώπους.

Ο θάνατος, αφήνει μια γεύση παράξενη στον ουρανό και ένα αίσθημα ανεκπλήρωτου. Ίσως γιατί μας παίζει φορώντας μία μάσκα, αυτήν της **ειρωνείας**...

Λίγο πριν ολοκληρώσει τη μελέτη του ο Λιαντίνης, καταγράφει τα αρχέτυπα της ειρωνείας στα πρόσωπα τεσσάρων ανθρώπων, μόνο και μόνο για να καταδηλώσει την κοσμοϊστορική ειρωνεία που χτίζεται αενάως ανάμεσα στη φύση, και τα έργα του πνεύματος του ανθρώπου.

Έν οίδα ότι ουδέν είδα, η παραδοχή που με τρόπο μαθηματικό ο Σωκράτης απέδειξε, και στην ερμηνεία της οι ημιμαθείς του καιρού του και όχι μόνο, είδαν μόνον την ειρωνεία. Αυτό που πραγματικά δείχνει όμως η πρόταση ετούτη, είναι η αλήθεια.

Ο Σωκράτης, ξεκινούσε την έρευνα του ορισμού μίας έννοιας με την εξαρχής αναγνώριση ότι δεν τη γνωρίζει. Στους διαλόγους του λοιπόν, ζητούσε από τους συνομιλητές του να του μάθουν. Προκειμένου

να κατανοήσει καλύτερα ό,τι του εξηγούσαν, εμβάθυνε κατ' ανάγκην στην έννοια με ερωτήσεις πιο λεπτομερείς οι οποίες εν τέλει προκαλούσαν σύγχυση στις σκέψεις των συνομιλητών του έτσι ώστε να καταλήξουν να παραδεχτούν ότι δε γνωρίζουν την έννοια. Μέσω της ανελέητης δύναμης της επαγωγικής μεθόδου επιβεβαίωσε ό,τι με παιδική σχεδόν ειλικρίνεια δήλωνε από την αρχή. *Ότι δηλαδή το ένα που γνωρίζει, είναι ότι απλά δεν. Σε αντίθεση με τους συνομιλητές του, που τη γνώση της απόγνωσής του και του κυπριασσιού την έπαιρναν για ειρωνεία.*

Η σωκρατική ειρωνεία όμως έπεται μίας άλλης. Της τραγικής, της οποία παράδειγμα δίνει ο Λιαντίνης τον Οιδίποδα του Σοφοκλή. Που σα μαθαίνει την αλήθεια για την οικογένειά του αποφασίζει να χαθεί σε τόπο άτοπο.

Η τρίτη ειρωνεία με την οποία καταπιάνεται ο Λιαντίνης, είναι η ιησουϊκή η οποία απεικονίζεται στην απάντηση του Ιησού στον Πιλάτο όταν τον ρώτησε τι, είναι αλήθεια. Η σιωπή του ως απόκριση, είναι ανάλογη της άγνοιας του Σωκράτη και του Οιδίποδα. Το <<ού γάρ οίδασι>> που ακολούθησε στο σταυρό, είναι το ένα, το <<ουδέν οίδα>> του Σωκράτη. Μόνο που η ιησουϊκή ειρωνεία είναι την ίδια στιγμή σωκρατική και τραγική. Σωκρατική γιατί ότι συνέβη στη Γεσθημανή τον έδειξε εγκαταλελειμμένο και μόνο και τραγική για το τέλος που βίωσε. Ωστόσο παρατηρεί ο καθηγητής, το σφάλμα του ήταν ότι *επέτρεψε στους άλλους να τον λατρέψουν σα θεό...Στη βάση του βίου του σοβεί ένας εγωισμός, που ξεπέρασε κάθε όριο του ανθρώπου και έφτασε στην απόλυτη Ύβρι.* Εξού και το αφύσικον και απάνθρωπον της τραγωδίας του έναντι του φυσικού και ανθρώπινου της απτικής...

Τελευταίο παράδειγμα ειρωνείας, ο Ηλίθιος του Ντοστογιέφσκι του οποίου η γνώση για τη βλακεία του ισοδυναμεί τη γνώση της άγνοιας του Σωκράτη.

Ο Λιαντίνης όμως συνεχίζει και με μία ακόμη που αν και μικρότερη σε μέγεθος, είναι ανάλογη της αρχαιολογικά κοσμοϊστορικής. Ο λόγος για τον Καβάφη και για την καλά κρυμμένη μέσα στην ποιητική του δράση ειρωνεία. Υπογραμμίζει το σχήμα της το οποίο ον ενιαίο κι ενικό δένει ταυτόχρονα το κωμικό με το τραγικό, θυμίζοντας τρόπον τινά την Αρχή της Απροσδιοριστίας, παραθέτοντας τρία χαρακτηριστικά ποιήματα. Το *Στα 200π.Χ*, τους *Νέους της Σιδώνος* και το *Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας*.

Η απαξιοτική φαινομενικά πρόταση με την οποία ολοκληρώνεται το πρώτο, << *Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!* >> ουσιαστικά μας αποδεικνύει το ακριβώς αντίθετο κατά τον καθηγητή καθώς πρόκειται για τη διαμαρτύρηση του Καβάφη της ιστορικής πλάνης αναφορικά με την αληθινή εικόνα της Σπάρτης, που ενσάρκωσε στο φρόνημά της, την έννοια της αρετής, το στοχασμό επάνω στο θάνατο και την ανδρεία του ανθρώπου. Τέτοια και τόση η αξία της που πώς αλήθεια στους καιρούς μας να μιλήσουμε γι' αυτήν;

Στο *Νέοι της Σιδώνος* η ειρωνεία παίζεται ανάμεσα σε δύο πρόσωπα που αναιρούν και συμπληρώνουν το ένα το άλλο. Το νέο Σιδώνιο ποιητή και τον Αισχύλο. Ο μεν πρώτος είναι ένας κάκιστος ποιητής δίχως τη χάρη της αληθινής γνώσης που ωστόσο δεν του λείπει η αγάπη για την ποίηση. Ενώ ο Αισχύλος, ο πατέρας της τραγωδίας και του θεάτρου, έχοντας με τιμή πολεμήσει στο Μαραθώνα, υπονοείται εδώ ότι ξεχνά την αξία της ποίησης. Ακόμη κι αν γι' αυτόν Μαραθώνας και τραγωδία σημαίνουν το ίδιο, όπως το *πράττειν* και το *ποιείν*.

Στο *Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας* ο Καβάφης, 'καταγγέλλει' εντέχνως τους Χριστιανούς ως εμπρηστές του ναού του Απόλλωνος. Ο Λιαντίνης λαμβάνοντάς το σαν αφορμή, διαμηνύει το κενό που

υπήρχε ανάμεσα στον ποιητή και το Χριστιανισμό ακόμη και όταν ο ίδιος έδειχνε να ασπάζεται το ελληνοορθόδοξο πνεύμα. Του είναι τόσο ξένο όσο του ήλιου τα μεσάνυχτα, σημειώνει ο καθηγητής και συμπληρώνει με τη βεβαιότητα ότι ο Καβάφης γνώρισε το χριστιανισμό μέσα από τη σύγκρουσή του με τον ελληνισμό και κατόρθωσε να κατανοήσει τη βαθιά στη ρίζα τους αντίθεση.

Ο Λιαντίνης τονίζει πώς η ειρωνεία διαφαίνεται σε ολόκληρο το έργο του Καβάφη είτε μέσα από την τραγικότητα της ανθρώπινης μοίρας -η θεοδικία και ο θάνατος πάντα παρόντες-, είτε μέσα από την ανάλυσή του των κοσμοθεωριών της ελληνικής και της εβραϊκής, ή ακόμη εντός της ερμηνείας που δίνει για την παρακμή και πτώση του σύγχρονου πολιτισμού υπό το πρίσμα της παρακμής των αλεξανδρινών και ρωμαϊκών ετών. Ο Καβάφης απλά δεν είναι σε καμία περίπτωση αυτό που εκ πρώτης αναγνώσεως φαίνεται κι εδώ επιχειρείται ενός είδους αποκατάστασης της ιδέας που έχουμε γι' αυτόν.

<<Ο τεχνίτης, μια και θέτει το έργο του πάνω απ' όλα, οφείλει να καταστρέψει το άτομό του χάριν του έργου του.>>

Δηλώνει κάποτε ο ποιητής και πράττει, αποδεικνύοντας την αγάπη του για την τέχνη ως τον τρόπο να σπουδάσει τη ζωή και το θάνατο. Κάπως, όπως ορίζει τη φιλοσοφία μερικούς αιώνες πριν ο Πλάτωνας. Ή μεταφράζοντας το λόγο σε βίωμα, κάπως όπως εκτιμά κι ο καθ. Λιαντίνης στρέφοντας το βλέμμα ψηλά, στο στερέωμα των αστερισμών....

Τέτοια στέκεται η χρυσή οδηγία του ελληνικού ουρανού. Καθώς την τελούμε και την εκτελούμε, κατέχουμε ότι δε ζήσαμε χαράμι. Γιατί δεν ανταλλάξαμε τον πολύτιμο πλούτο της εφήμερης ζωής με τη στέρφα πλάνη της αθανασίας.

Ταξιδεύουμε στη γη, όπως οι Δίδυμοι στον ουρανό. Με τη μέρα μας θνητή, που η αψευδής γνώση για τη μοίρα μας την κάνει σχεδόν αθάνατη.

Εξέχοντα μα και τρωτά σημεία στη 'Γκέμμα' του Δ. Λιαντίνη

Η πρώτη ανάγνωση της Γκέμμα, μπορεί να δημιουργεί σε περιπτώσεις, προβληματισμό και σύγχυση.

Ο ρους των συλλογισμών της μοιάζει δύσκολος να ακολουθηθεί και ο ρυθμός του λόγου της χειμαρρώδης, καθίσταται ενίοτε δυσνόητος προκαλώντας μίαν αθέμιτη αντίδραση.

Ωστόσο, με πιο ξεκούραστο νου και καρδιά ελαφρύτερη από τα προηγούμενα τυχόν αβέβαια συναισθήματα, η Γκέμμα μετατρέπει την κάθε επόμενη προσπάθεια κατανόησής της, σε ένα ταξίδι με πολύ ενδιαφέρον.

Είναι ένα έργο σχεδόν αυτοβιογραφικό σε επίπεδο ψυχικό, μία προσωπική εξομολόγηση τρόπων τινά του Δ. Λιαντίνη και για το λόγο αυτό, βαπτισμένο με πολύ συναισθημα. Αυτή είναι και η αιτία όπου

αρχικά, σε περιπτώσεις, μπορεί να δυσχεράνει την ανάγνωσή της. Η εσωτερική ένταση και η ορμή που αδιοράτως προβάλλει, αλλάζει το αποτέλεσμα της επίδρασής της αναλόγως με το συναισθηματικό τοπίο το οποίο αγγίζει. Κάπως σαν τη μηχανή προβολής εικόνων σε μιαν επιφάνεια, που θα τις εμφανίσει ανάλογα με το πώς και το τι υπάρχει επάνω της.

Απαιτείται νους καθαρός και διάθεση εμπάθουσας στη σκέψη του δημιουργού της, προκειμένου να μην αδικηθεί με μία επιφανειακή ερμηνεία του σκοπού του. Άλλωστε, μία μελέτη θανάτου δε θα μπορούσε να ειδωθεί διαφορετικά. Εντούτοις, δεν παύει να αποτελεί ταυτόχρονα πλεονέκτημα και μειονέκτημα το γεγονός της τόσο εμφανούς συναισθηματικής της φόρτισης.

Η κίνησή της από τη μία θεματική ενότητα στην άλλη, προξενεί μιαν αίσθηση αποπροσανατολισμού στον αναγνώστη που κινδυνεύει να χάσει τον ειρμό των στοχασμών της. Εκτός κι αν παρασυρθεί ο ίδιος από το πάθος του λόγου του καθ. Λιαντίνη και ζαλισμένος λίγο παραβλέψει τη μικρή ασυνέχεια στην οποία βρέθηκε.

Την ίδια στιγμή βέβαια, μπορεί να βρεθεί σύμφωνος και να χαμογελάσει επιδοκιμαστικά σε τόσα πολλά σημεία εντός της -φράσεις, παραγράφους ή ακόμη κι ολόκληρες ενότητες-, καθώς ξεχωρίζουν με την ορθότητα των συλλογισμών και το λυρισμό που διακατέχει συχνά το λόγο του Λιαντίνη, δημιουργώντας μία διάθεση ταύτισης.

Εντός αυτού του πλαισίου, η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει ενδεικτικά να υπογραμμίσει όσα στο έργο προκαλούν ιδιαίτερα την προσοχή μας, τόσο με θετικό τρόπο όσο και με τον αντίθετο ή ακόμη απλώς, γεννούν ερωτήματα.

Τα βασικότερα σημεία λοιπόν, στα οποία επικεντρώνεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον καλούν να ακουμπήσει παράλληλα τη σκέψη του στους προβληματισμούς που τυχόν δημιουργούνται, μπορούν να διακριθούν ως εξής:

Στην ύπαρξη ή όχι του Θεού.

Ξεκινώντας με το ερώτημα <<πιστεύεις στο θεό;>>, ο Λιαντίνης αναπτύσσει μία συλλογιστική που καταλήγει στο εύλογο κι απλό συμπέρασμα ότι αυτός που πιστεύει και δεν πιστεύει στο θεό, έχει ζωντανό το θαύμα του κόσμου εντός του. Το υπέρτατο ον για τον αληθινό άνθρωπο, βρίσκεται πάντα ανάμεσα στο ναι και στο όχι, και παραμένοντας άγνωστο είναι ή οφείλει να είναι πάντα η ζωντανή αιώνια απορία.

Κι όταν ο θεός πεθαίνει, όπως κηρύττει κάποτε και ο Νίτσε, εύστοχα παρατηρεί ο Λιαντίνης ότι πεθαίνει στην ουσία η ελεύθερη βουλή του ανθρώπου να ερευνήσει και να κατανοήσει το νόημα της ύπαρξής του στο σύμπαν. Πεθαίνει η ανάγκη του για φιλοσοφία. Μία εκ των πιο ευγενών...

Ο έρωτας.

Γιατί αυτός γεννά το ερώτημα και γίνεται οδοδείκτης και όχημα συνάμα στο μεγάλο ταξίδι. Μέσα από τις ηλικίες του, μεστώνει την ψυχή του ανθρώπου και τον μαθαίνει πώς να κοιτάζει κατάματα το θάνατο.

Ο συγγραφέας εδώ, ίσως δίχως να το γνωρίζει, σαν ένας μικρός αλχημιστής αγγίζει τα ύψη του ερωτικού σμιξίματος και συγκινεί. Ζωγραφίζει το παιχνίδι του, και δημιουργεί ρίγη κατά μήκος της σπονδυλικής μεταφέροντάς μας μιαν αλήθεια που ενστικτωδώς αισθανόμαστε όλοι.

Ο αυτοπροσδιορισμός.

Του όντος που καλείται από το τίποτα να φτάσει στα πάντα. Από κανένας να γίνει ο Ένας. Να σκάψει μέσα του βαθιά και απομακρύνοντας όλη τη λάσπη που του φόρτωσε η μέριμνα της ζωής, η συνήθεια

και η μηχανικότητα, να κοιτάξει και να αναγνωρίσει εαυτόν. Να βρει το όνομά του...Ο Λιαντίνης, στη γεμάτη δύναμη αυτή πράξη του ανθρώπου, μοιάζει σε εμάς να φιλοτεχνεί την εικόνα μίας καινούριας γέννησης, βαπτισμένης στην ύπαρξη. Ένα θάνατο εν ζωή, που καθιστά τον άνθρωπο αληθινό.

Το ενδιάμεσο των στιγμών.

Ο άνθρωπος που έχει βρει το όνομά του, που γνωρίζει επιτέλους τι είναι, μπορεί και να παραδοθεί στον έρωτα. Κι ο έρωτας στην πιο υψηλή του έκφραση είναι το οξύμωρο της φύσης. Αυτό που η επιστήμη αποκαλεί *απροσδιοριστία* και ο Λιαντίνης -ηχώ ποιητική- το *ανάμεσα των στιγμών*.

Η κατάσταση αυτή που όλα είναι και δεν είναι. Η μετέωρη, όπως θα παρατηρούσαμε, στο χρόνο και στο χώρο. Σε όλες τις διαστάσεις. Σημείο σπουδαίας ευκαιρίας αλλά και μεγάλης επικινδυνότητας.

Ο θάνατος.

Η ύστατη στιγμή του ανθρώπου, που τον απογυμνώνει από τα ενδύματα της προσωπικότητας και τον αποκαλύπτει. Πώς πρέπει κάποιος να πεθαίνει και τι σημαίνει θάνατος ανδρείος; Σημείο, αυτοψυχαναλητικό σχεδόν για το Λιαντίνη με χρεία νου καθαρού για την ερμηνευτική του. Ο μόνος τρόπος να αντέξεις το βλέμμα του θανάτου, είναι να έχεις αυτό του έρωτα στα μάτια...σκεφτόμαστε εδώ χαμηλώνοντας κι ακολουθούμε το στοχασμό του με διάθεση ερευνητική.

Το αργό και οδυνηρό τέλος του ελληνικού πνεύματος.

Η θλίψη του καθηγητή Λιαντίνη για την παρακμή της ελληνικής ιδέας και την πτώση του πολιτισμού που γέννησε τη λογική σκέψη και την επιστήμη. Του μοναδικού κατ' αυτόν, που έχτισε ο άνθρωπος σε πλήρη αρμονία με τη φύση του και που χάθηκε, όταν χάθηκαν μαζί και οι θεοί του. Δηλαδή η σύνδεσή του με αυτήν.

Η αναφορά του συγγραφέα στη σχέση ελληνισμού-εβραϊσμού-χριστιανισμού και η κριτική αξιολόγησή της, εγείρει ποικίλα συναισθήματα και σκέψεις κυρίως επιδοκιμασίας σε σχέση με την κατάδειξη του νεοελληνικού προβλήματος όπως ο ίδιος το εκθέτει.

Η ειρωνεία.

Η φιλοσοφική, η τραγική, η κοινωνική. Το κρυφό εργαλείο στα χέρια των εργατών της νόησης σα θέλουν να φανερώσουν κάτι που πασχίζει να μείνει κρυφό και που χρωματίζει πολλές από τις λέξεις της Γκέμμα.

Αν, την περιγράφαμε ποιητικά ... το μειδίαμα του θανάτου που ελαφραίνει με τα φτερά του έρωτα.

Κι εν αρχή ην...ο έρωας!

Εξέχων σημείο στη Γκέμμα του Λιαντίνη, είναι ο τρόπος με τον οποίο αγγίζει το θέμα του έρωτα. Ποιητικός, ευγενικός, αποφασίζει να μιλήσει γι' αυτόν και το θηλυκό, μ' ένα λόγο γεμάτο λυρισμό και όνειρο, γοητευτικό όσο γοητευμένος δείχνει ο ίδιος από το αντίπαλο δέος της φύσης. Ίσως στον έρωτα όλοι οι άνθρωποι να ακουμπούμε έστω για λίγο αληθινά στον εαυτό μας και στη φύση μας, και ίσως γι' αυτό να αποζητούμε τόσο τη φωτιά του. Μια φωτιά σαν αυτή που φωτίζει και τις λέξεις του Λιαντίνη που σα μαγεμένες, τις ακουμπά απαλά στην καρδιά μας.

Εξαίρει την ομορφιά του θηλυκού, την ταυτίζει με τη *δύναμη της νόησης* και αναγνωρίζει πώς όσο πιο υπέροχη γίνεται αυτή η δύναμη, τόσο μεγαλύτερο κίνδυνο φέρει σε αυτόν που ασκείται. (Μα ο έρωτας δίχως κίνδυνο απλά δεν είναι...συμπληρώνουμε και συμφωνούμε.) Κι αν η ομορφιά του θεού ακτινοβολεί

στην ομορφιά του θηλυκού, τότε κι αυτό δεν μπορεί παρά να ζητά μιαν ανάλογη δύναμη για παραδοθεί ολοκληρωτικά. Καρδιά κατακτημένη από νου θείκό... <<Μακάρια η γυναίκα που ερωτεύεται τον άνδρα που είναι ερωτευμένος με το θεό>> Ενθυμούμενοι τον όχι και τόσο προσφιλή στον Λιαντίνη, Πυθαγόρα.

Δράπτοντας την ευκαιρία να υμνήσει την παραδόξως και δημιουργικά ενωτική μάχη ανάμεσα στα σώματα και τις ψυχές, περιγράφει συνεπαρμένος την αλχημεία που οδηγεί στην πρώτη αθανασία (οποιαδήποτε άλλη μάλλον την απορρίπτει) και παρασύρει τους αναγνώστες του στην ερωτική αυτή μαγεία.

Διακρίνει την αξία της παράδοσης άνευ όρων του θηλυκού στον έρωτα της Κίρκης για τον Οδυσσέα, τον εκλεκτό της σοφίας, τον πολύτροπο και πολυμήχανο εργάτη του νου.

Κατανοεί τον έρωτα που δίνει το σθένος στον άνδρα να ζήσει την προσωπική του νέκυια, στην καρδιά της Σίβυλλας, της Βεατρικής ή της Μαγδαληνής. Αντιλαμβανόμαστε ότι ψυχανεμίζεται επίσης την υπέρτατη θυσία του αρσενικού στο θηλυκό, την προσφορά του σπέρματος του που είναι ένα κομβικό σημείο συνάντησης του θανάτου και της αθανασίας.

Αναγνωρίζει πώς η απόλυτη ερωτική σμίξη, στην κορύφωσή της αγγίζει το όριο του θανάτου και τον κυριαρχεί απ' εντός του. Αν και υπενθυμίζει κατά τόπους στη Γκέμμα ο Λιαντίνης, το γεγονός ότι η ερωτική πράξη έχει σα στόχο εκ φύσεως την αναπαραγωγή, με την περιγραφή που της κάνει μοιάζει να αισθάνεται ότι απώτερος σκοπός της είναι να δείξει το δρόμο προς το θεό. Το δρόμο που άνδρας και γυναίκα προορίζονται αργά ή γρήγορα να διαβούν. <<Κάθε φορά που ερωτεύονται δυο άνθρωποι, γεννιέται το σύμπαν....Και κάθε φορά που πεθαίνει ένας άνθρωπος, πεθαίνει το σύμπαν.>>

Γράφει, και στη συνέχεια αυτών των λέξεων ριγούμε από τη συγκίνηση που ενορατικά μας προκαλούν, δίνοντας άλαλοι μία στιγμή μόνο, στον εαυτό μας για να συλλογισθεί με χαμόγελο... Αγγίζει διαισθητικά όλην την αλήθεια για την απόλυτη υποταγή στον έρωτα που προπέμπει στην ακριβότερη κατανόηση του ανθρώπου. Τη γνώση του θανάτου.

Σε κάποιο σημείο της μελέτης του για το θάνατο, γράφει ο Λιαντίνης: *Η απόσταση από τον άνδρα στον ήρωα και από τον ήρωα στο θεό είναι μεγάλη. Όμως με μέτρο τη μονάδα της λύπης, που παράγει η αληθινή γνώση για τη μοίρα του ανθρώπου, τη μετράς αστραπή.*

Κι αστραπή την κάνει μόνον ο έρωτας, που σε θέλει ήρωα για να σου δείξει το ανάμεσα των στιγμών, την απροσδιοριστία της φύσης και να σε φτάσει στο θεό.

Στη σωστή ερωτική ομιλία, λέει, το θηλυκό δίνει το ύφος της σάρκας και το αρσενικό, τη σύνεση της δύναμης. Και αυτού του είδους η ομιλία γίνεται σκέτη φωτιά, γίνεται το άπιαστο που σαν το πλησιάζεις φεύγει καίγοντας σε όμως τόσο, όσο ξωπίσω του σαν εθισμένος να τρέχεις κι εσύ. Έχει την αγριεμένη ευωδιά του θηλυκού και το δαμασμό στα χέρια του αρσενικού...Ο Λιαντίνης με διάθεση παιχνιδιάρικη κι ευχάριστη για τον αναγνώστη, διαισθάνεται την υψηλή σημασία της ερωτικής πράξης, δίχως ωστόσο να είμαστε βέβαιοι ότι την αντιλαμβάνεται και σε ένα πιο πνευματικό επίπεδο.

Παρόλα ταύτα, αντιλαμβάνεται και επικρίνει ορθώς τη σεξουαλική ένωση που γίνεται υπό το κράτος της άγνοιας, του φόβου και των απαγορεύσεων και κλείνει το μάτι σε όσους τολμούν να είναι αληθινοί και σύμφωνοι με τη φύση τους. Σε όσους αντέχουν να αποκαλύψουν και να αποκαλυφθούν. Ο λόγος του όλως βρίσκει το κέντρο, και ο αδόκιμος ορισμός του για τον έρωτα χαίρει της επιδοκιμασίας μας.

<<Έρωτας είναι η τέχνη του να φεύγεις>>

Τι άλλο θα μπορούσαν να κρύβουν οι λέξεις ετούτες; Ίσως...

Να φεύγεις απ'το μικρό σου εαυτό σε αναζήτηση του μεγάλου...

Να φεύγεις από τα λαγούμια που ο ίδιος έφτιαξες για να κρυφτείς και να υψώνεσαι στον ουρανό, ουράνιος κι εσύ...

Να φεύγεις, καταργώντας τα βαμπιρικά εγώ σου αγαπώντας τον Άνθρωπο εντός και τον Άνθρωπο δίπλα σου...

Η τέχνη του να φεύγεις δεν μπορεί παρά να συμβαδίζει κάπου με την τέχνη της γνώσης του αγνώστου. Πώς αλλιώς να φύγεις αντέχοντας τον πόνο; Πώς αλλιώς να ζήσεις το αιματό με σθένος και θάρρος, αν δεν αντιλαμβάνεσαι το αίτιο και αυτή η γνώση, πρέπει να έχει καταβολές θεϊκές. Άρα, αν ο έρωτας είναι η τέχνη του να φεύγεις, τότε ο έρωτας και η γνώση βαδίζουν χέρι χέρι. Και αν η ακριβότερη γνώση για τον άνθρωπο είναι αυτή του θανάτου, τότε πώς ο έρωτας κι ο θάνατος να μην είναι αδελφοί και συμπληρώματα;

Γιατί ο έρωτας είναι αυτός που φωτίζει τη Νέκυια του καθενός, που δε σημαίνει κάτι άλλο πέραν του να ζήσεις ζωντανός σε όλη τη ζωή σου τη γνώση και τη λύπη του θανάτου σου εδώ στον απάνω κόσμο. Νέκυια σημαίνει να στοχαστείς και να ζήσεις τη ζωή σου όχι μισή αλλά ολόκληρη...Και η οδηγία που ως παιδαγωγός ο Δ. Λιαντίνης μεταφέρει είναι ότι πρέπει να ρουφάς την κάθε ημέρα σου, δίχως όμως να φτάνεις στην ύβρι, γιατί ξέρεις ότι θα' ρθει μια στιγμή που δε θα είσαι πια.

Έπειτα με το βλέμμα στραμμένο στο θάνατο μα και τον έρωτα όπως αναπτύσσονται στη σκέψη του Σωκράτη, η θέση του καθηγητή καθώς σκιαγραφεί το πνεύμα του φιλοσόφου, μας πείθει για την ορθότητα της, ωστόσο προσέχοντας λίγο τις λέξεις του λαμβάνοντας την απόσταση που χρειάζεται, μπορούμε να διακρίνουμε το λάθος. Ολοκληρώνοντας το συλλογισμό του σχετικά, αποκαλύπτει. Αποκαλύπτει εαυτόν μέσα από την ερμηνεία που επιλέγει να δώσει στο ύστατο και μελετημένο κίνητρο του Σωκράτη.

Ο Σωκράτης ήταν τραγικός. Όχι γιατί τον καταδίκασε ανόητα η Ηλιαία να πιει το φαρμάκι, αλλά γιατί μόνος του καταδίκασε τον εαυτό του να το πιεί, φρόνιμα. Γέρος πια, για να γλυτώσει από την άχρηστη ζωή και το άθλιο γήρας.

Ο αρχιτέκτονας της καταδίκης του Σωκράτη δεν ήταν η δικαστική πλάνη ενός λαού που δεν ήξερε. Αλλά η τραγική σοφία ενός ανθρώπου που ήξερε.

Ο φρόνιμος ένας μεταχειρίστηκε σαν εργαλείο τους άφρονες πολλούς.

Καθ' όλα αλήθεια. Όμως γιατί επέλεξε ο Σωκράτης να αφεθεί στην καταδίκη του ενώ θα μπορούσε να μην και γιατί παρέμεινε ως το τέλος στη θέση του υπομένοντας με σθένος τη θανάτωσή του; Είναι δυνατόν ο σοφότερος των Ελλήνων της εποχής του και όχι μόνο, όπως τον φωτογραφίζει ο Πλάτων, να φοβήθηκε τα σημάδια του χρόνου στο σώμα του ή να πίστεψε στη μη χρησιμότητα και αξία της ζωής; Αυτός του οποίου ο αληθινός έρωτας για το πνεύμα τον κατέστησε ταυτόχρονα και τον πιο πιστό κι ευσεβή από όλους όσους τον κατηγόρησαν ως άθεο, να προσβάλλει το θεό του επιδεικνύοντας ένα τέτοιο φθηνό κίνητρο...Κάτι τέτοιο δε θα ήταν Ύβρις;

Ο καθένας μπορεί να ερμηνεύσει όπως δύναται η εγωική του προσωπικότητα, την τελευταία πράξη του Σωκράτη. Για τον Λιαντίνη, είναι μία πράξη γενναιότητας και υψηλής ευφυΐας. Ανθρώπινη απόλυτα, αφού τα ζώα πεθαίνουν όταν έρθει η ώρα τους ενώ ο συνειδητός άνθρωπος επιλέγοντας την ώρα του

θανάτου του, κι ετούτο, το τονίζει σε όλο το μήκος της Γκέμμα. Στην έκτασή του ταυτόχρονα, ανιχνεύεται η αποστροφή του συγγραφέα της για την κατάληξη που έρχεται στη ζωή μετά από ασθένεια ή αδυναμία φυσική κι εύλογα προβληματίζει ως προς το πώς τελικά αντιλαμβάνεται την πρόθεση του Σωκράτη.

Ασφαλώς αυτό που αλλάζει τα πάντα είναι το κίνητρο, το εγώ και η γνώση που αυτό φέρει και η θέαση μας εξαρτάται από τον τρόπο και την ποιότητα της ικανότητάς μας να αντιλαμβανόμαστε μιαν αλήθεια αρχικώς στα επιμέρους στοιχεία της κι έπειτα συνολικά. Στο ιδανικό ταξίδι της ωστόσο η αντίληψή μας, τείνει μάλλον να αδειάζει παρά να γεμίζει με γνωστική βεβαιότητα κι όσο μεγαλώνει η άγνοια μας, τόσο μικραίνουν τα άπειρα προσωπικά εγώ μας κάνοντας τη θέασή μας γίνεται καθαρότερη. Τι σημαίνει αυτό;

Ναι, θα μπορούσε ο Σωκράτης να επιλέξει να πιεί το κώνειο για να γλυτώσει από τη μίζερη ζωή που ο χρόνος θα του επιφύλασσε. Να γλυτώσει από την ασθένεια και την ανημποριά. Να προλάβει εκείνος το θάνατο και όχι το αντίθετο. Θα μπορούσε επίσης, να επιλέξει να πεθάνει τελικά ακριβώς για αυτόν το λόγο. Να πεθάνει, απλά να αφεθεί με τη γενναιότητα του φρονίμου στη 'μοίρα' που του έφτιαξαν κάποιοι ανόητοι δίχως να προσπαθήσει να της ξεφύγει. Κάτι που οι ίδιοι άλλωστε θα του καταλόγιζαν ενδεχομένως αργότερα ως δειλία. Θα μπορούσε να επιλέξει να γίνει η αλήθεια των λόγων του, το ζωντανό παράδειγμα...

Ο Λιαντίνης το κρατά αυτό και το εξαίρει σε όλο του το έργο, όμως σε τι βαθμό ανάγεται η αντικειμενικότητα της κρίσης του; Ποιός δε θαρρεί ότι βλέπει στην ύστατη πράξη του έργου του Σωκράτη, αυτό που ο ίδιος με ένα είδος ρομαντισμού θέλει να δει...Και αν ο Λιαντίνης δεν αποτελεί εξαίρεση γιατί να μην είναι εσφαλμένη η εκτίμησή του για αυτήν την τελευταία απόφαση και τον πραγματικό στόχο του Σωκράτη; Άλλωστε, ποιός τον γνωρίζει αληθινά;

Καταλήγει, με αφορμή την τελευταία παράξενη κουβέντα του Σωκράτη στον Κρίτωνα σχετικά με την προσφορά ενός αλεκτρυόνα για να ευχαριστήσει τον Ασκληπιό, <<Μόνο που ο Σωκράτης εκείνη την ώρα δε μιλούσε για λογαριασμό του μόνο. Μιλούσε για εκείνους, που ενώ γεννιούνται ζώα όπως όλοι μας, καθώς τελειώνουν, φτάνουν να γίνουν άνθρωποι, όπως λίγοι από εμάς.>>

Η παρατήρηση σωστή, όμως τι πραγματικά σημαίνει άνθρωπος και ποιοί τελειώνουν τη ζωή τους ως τέτοιοι;

Ωστόσο, θα αδικούσαμε το συγγραφέα αν δεν εξήραμε την ευστοχία του στην τελευταία του επισήμανση της ανακούφισης που φέρνει η συνειδητοποίηση ότι όλη η ζωή είναι μιαν αρρώστια και στο τέλος της, αυτή είναι που φεύγει και όχι η ζωή.

Ο Λάου Τζε σε μια εποχή όχι πολύ μακρινή του Σωκράτη είπε: <<Να γνωρίζεις ότι δε γνωρίζεις είναι η πραγματική σοφία. Να φαντάζεσαι ότι γνωρίζεις είναι σωστή αρρώστια. Όταν παραδεχτείς την αρρώστια μπορείς να θεραπευτείς. Συνετός είναι ο θεραπεύμενος.>>

Αυτή είναι η θεραπεία του Σωκράτη, και κρύβεται πίσω από τη βίωση του θανάτου του ή ίσως καλύτερα στη στιγμή που βρίσκεται λίγο πριν και σε ό,τι τον φιλοδώρησε. Αναρωτιόμαστε όμως αν το εννόησε αυτό ο Λιαντίνης...

Κάποια στιγμή μέμφεται τον Καβάφη γιατί ζητώντας να μεταλάβει τις τελευταίες του στιγμές, απέδεδε με τη σειρά του ότι στην ώρα του θανάτου του ο άνθρωπος δεν κινείται αφ'εαυτού του μα από τον ανελέητο φόβο μπροστά στην καταληκτική εκείνη ώρα. Άλλωστε για τον Καβάφη συμπληρώνει ότι, οι

συνεχείς μεταμφιέσεις αποτελούσαν έκφραση της ειρωνείας του. Πράγματι, ο άνθρωπος παγώνει από τον τρόμο του θανάτου όμως με το να διατεινόμεθα με βεβαιότητα ότι την ώρα εκείνη δεν είναι ο εαυτός του, μάλλον βιαζόμαστε. Γιατί μπορεί να είναι αλλά και όχι. Μπορεί να τον κατακλύξει ο φόβος ή μπορεί και να καταργείται μαζί με όλους τους άλλους, αποδεδειγμένα τον.

Ποιός πραγματικά είναι ο εαυτός μας; Σε όλη μας τη ζωή, όσο το σώμα και ο νους ακμάζουν, κινούμαστε από μικρά ή μεγάλα εγώ. Τα πάθη και τις ανασφάλειες μας. Τις ανάγκες, που μας κληροδότησε η φύση και αυτές που με περισσή φροντίδα δημιουργήσαμε, κι αν όλα αυτά μαζί κάνουν τους δαίμονές μας, δαιμονικά λοιπόν. Έτσι κι ο φόβος για το θάνατο, χτίζεται μέρα με τη μέρα και την ύστατη ώρα κορυφώνεται δικαιολογώντας την ύπαρξή του.

Αυτό όμως συμβαίνει στο λίγο πριν... όταν ακόμα η συνείδηση δεν έχει καθαρίσει από τη σκόνη που μάζευε τόσα χρόνια η προσωπικότητα. Αν δεχθούμε ότι πορευόμενοι στους χρόνους που μας αναλογούν, δεν υπήρξαμε ακριβώς 'εμείς' αλλά ό,τι η μέριμνα για τη ζωή μας φόρτωσε, τότε γιατί να μην εικάσουμε ότι στην τελευταία μας στιγμή πριν το φυσικό τέλος, τη στιγμή της αστραπής και το όριο του ενδιάμεσου, όλα ησυχάζουν; Όλα αδειάζουν, γυμνώνονται κι εξαφανίζονται. Παρατηρώντας κανείς τις διάφορες, αντιδράσεις ενός ανθρώπου καταβεβλημένου από τον πόνο και την αδυναμία, αναγνωρίζει αυτήν την παύση. Των 'δαιμόνων' που τον ταλάνιζαν και των επίπλαστων αναγκών που τον ορίζαν.

Καθώς σώμα και πνεύμα εισέρχονται σε διαδικασία επιθανάτια, με ρυθμό αυξητικό όλα ηρεμούν και αποσιώνται. Ο νους μοιάζει να καθαρίζει και η καρδιά επιτέλους να ανοίγει, έστω τότε. Κι αν μένει κάτι, είναι μάλλον αυτό που θα καβαλήσει το άτι του θανάτου.

Ο Λιαντίνης, συχνά εντός της Γκέμμα σχολιάζει τον τρόπο με τον οποίο καταλήγει κανείς κι επικρίνει αυτούς που από φόβο, επέστρεψαν στην προσευχή και στη μετάνοια. Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό όμως, γεννάται το εξής ερώτημα:

Είναι ο φόβος και η ανάγκη να κρατηθούμε από κάτι μεγαλύτερο από εμάς ή η τελευταία αναλαμπή πνευματικής διαύγειας που φωτίζει το θολωμένο μας τοπίο και αποζητά πάλι το θεό;

Ίσως το "στήσιμο" του ανθρώπου μπροστά στο θάνατο, να είναι απολύτως ανάλογο του πνεύματός του, αν και λόγος για πνεύμα δε γίνεται στη Γκέμμα. Ίσως γιατί κάτι τέτοιο να ήταν ένδειξη μοιρολατρισμού και απόρροια θρησκευοληψίας για το συγγραφέα της, που επιθυμεί να ζει φυσικά. (Μα πώς δύναται όμως το 'φιλοσοφείν' να μην οδηγήσει κάποιον στην αναζήτησή του;)

Αν αντ' αυτού ορίζει ως εντολέα την προσωπικότητα, τότε ακόμη κι έτσι, όσο μεγαλύτερη η δύναμη κάποιου να άρχεται των εγώ του, τόσο μικρότερη και η δύναμη που του ασκεί ο πατέρας των φόβων όλων. Κι εκεί μπορούμε να μιλήσουμε για δειλία ή γενναιότητα και γενναιότητα είναι επίσης να μη διστάσεις να αναιρέσεις και τον ίδιο τον εαυτό σου, ελέγχοντας τον με πνεύμα ακόμη και στο τέλος.

Η ύστατη αναγνώριση μιας ανώτερης δύναμης μπορεί να είναι τόσο ένδειξη θάρρους όσο και ατολμίας, τόσο ενσυνείδητη όσο και ασυνείδητη.

Η απόρριψη μιας οποιασδήποτε πνευματικότητας από μέρος του Λιαντίνη φαίνεται, και με αφορμή τον έμμεσο σχολιασμό του Καβάφη, στην παρατήρησή του ως προς τη σχέση ελλήνων και χριστιανών, όπου ενώ εύστοχα παρατηρεί την ορθότητα της θέσης του ποιητή δεν εμβαθύνει σε μια πιο εσωτερική της διάσταση.

Παράλληλα, η απεικόνιση του <<χριστιανομαθημένου>> αυτοκράτορα Ιουλιανού, δίνει στον καθηγητή

ακόμη μια ευκαιρία να καταδείξει όλην την αντίφαση και τη νοθεία που χαρακτηρίζει το σημερινό έλληνα. Η ταύπισή του με την αντίληψη του Καβάφη και η αναφορά του ιδίου στον Ιουλιανό, αποκαλύπτει ωστόσο και την αποκήρυξή του, για την οποιαδήποτε έρευνα αφορά το θεό και δεν εμπίπτει στα πλαίσια της φυσικής και μόνο παρατήρησης. Με την έννοια δηλαδή που θα την όριζε στην εποχή μας ένας τυπικός εκπρόσωπος της επιστήμης. Κατακρίνει τη συμπάθεια του Ιουλιανού για τη διδασκαλία του ασιανίζοντα Πυθαγόρα, κατακρίνοντας στην ουσία και εαυτόν. Εκδηλώνοντας την αποστροφή του για κάθε είδους μυστικισμό, κοινοβιακό βίο ή την πίστη στην μετεμψύχωση, εκδηλώνει ταυτόχρονα και μία δική του αδυναμία.

Την έλλειψη πνευματικής ευελιξίας η οποία εμφανίζεται ως μία εμμονή προσκόλλησης στις περί του φυσικού, ήδη παγιωμένες ιδέες του. Μοιάζει δηλαδή, να μην επιτρέπει στον εαυτό του την οποιαδήποτε διαφορετική θέαση ενός θέματος και τελικά φαίνεται να κινείται στα άκρα αρνούμενος μία μέση οδό που ενδεχομένως ν' απεγκλώβιζε τη σκέψη του. Η νεκροζώντανη γάτα του Σρέντιγκερ, το είναι δεν είναι ταυτόχρονα, βρίσκεται μακριά του.

Κοιτάζει τον ουρανό και βλέπει γαλαξίες, νεφελώματα, μόρια αστρικής ύλης, λευκούς νάνους και μαύρες τρύπες. Μα μόνον αυτό. Ο θεός, φαίνεται να υπάρχει γι' αυτόν μόνο σε ό,τι μπορεί να γίνει αντιληπτό με τρόπο φυσικό. Αναλογιζόμενος το σύμπαν, δε φαντάζεται καν την εσωτερική του λάμψη και σύνθεση. Δεν ανασηκώνονται οι τρίχες της κεφαλής του στην ιδέα της κρυμμένης μουσικής των άστρων παρά μονάχα στην εμφανή τους οδηγία για τη ζωή. Έστω κι αν η πρώτη ήταν μέρος μιας ονειροφαντασίας. Όχι μόνο απαξίζει να αναγνωρίσει την εσωτερικότητα στη διδασκαλία του Πυθαγόρα, αλλά ίσως ακόμη και να "χάνει" κάτι από αυτήν του Επικούρου που τιμά. Επίσης, όταν μιλά για το Δία, το Διόνυσο, το Μίθρα, δείχνει να μην κατανοεί ότι πίσω από τα ονόματα των θεών υπάρχει μία μονάχα ουσία. Αλλάζουν οι συνθήκες μονάχα που ζητούν ωστόσο να περιγράψουν μίαν ιδέα κοινή. Υπάρχει μία σχέση ζωντανή τόσο ανάμεσα στους θεούς που έφτιαξαν κατά καιρούς οι άνθρωποι όσο και στους ανθρώπους που έδειξαν το δρόμο προς το θεό. (Αυτός ήταν άλλωστε πάντα ο στόχος.)

Γιατί να είναι ξένος ως προς τον Εμπεδοκλή ο Ιησούς και ο Βούδας ένας δειλός που μιλώντας για νιρβάνα, καταργούσε την αξία του θανάτου, όπως θαρρεί ο Λιαντίνης πως την επίμησαν οι έλληνες; Τόσο ο χριστιανισμός άλλωστε, στην ουσία που απορρέει από τον εμπνευστή του και μακριά από την εξουσιαστική δύναμη της εκκλησίας, όσο και το οποιοδήποτε άλλο φιλοσοφικό σύστημα θέτει ως βάση του την ανύψωση του πνεύματος του ανθρώπου, θα μπορούσε να διαδέχεται αρμονικά το ελληνικό πνεύμα στο γαϊτανάκι της φιλοσοφίας.

Η στάση του απέναντι στην πίστη των άλλων είναι απόλυτη και η δεύτερη αποκτά αξία γι' αυτόν μόνο μέσα από το βλέμμα που ο ίδιος ονομάζει ελληνικόν. Όμως αυτό δεν μπορεί παρά να μας παρακινεί σε μία μεγαλύτερη ανοιχτοσύνη του νου... Ο τρόπος με τον οποίο κρίνει τις δυσδιάκριτες ως προς αυτόν φιλοσοφίες, αποδεικνύει και το συναίσθημα με το οποίο μελετά το θάνατο.

<<Ακραίον σημείον ο θάνατος>> και είναι χαρακτηριστικές της θέσης του Δ. Λιαντίνη οι λέξεις τις οποίες φορά στις τελευταίες σκέψεις του Εμπεδοκλέους.

Εκφράζεται με πάθος για το θάνατο που διαφεντεύεται από την τόλμη και την υπερηφάνεια, όχι εκείνου που έζησε μονάχα με τα εγώ του μα αυτού που κατάφερε να τα νικήσει, κλείνοντας στο τέλος ο ίδιος την αυλαία του ανθρώπινου δράματός του. Όπως οι γενναίοι πολεμιστές του Μεσολογγίου κι ο Διγενής

Ακρίτας.

Ο τρόπος με τον οποίο αγγίζει την 'αίσθηση' του θανάτου, είναι τραγικός κατά την ποιητική έννοια. Μοιάζει να καταφέρνει κυριολεκτικά σκύβοντας βαθιά εντός της ανθρώπινης ύπαρξης να κατανοήσει την αγωνία της. Τη βιώνει ο ίδιος στιγμή τη στιγμή. Την κατέχει και τον κατέχει. Ο έρωτας του για τη ζωή, τη ζωή όπως θα τη ζούσε ένας έλληνας αληθινός, του εμπνέει την ανάγκη να σπουδάσει το θάνατο. Πιστός στο δρόμο που χαράζει η φιλοσοφία τον διαβαίνει (ως ένα σημείο...) και ερωτεύεται το ανθρώπινο δέος, τον Εμπεδοκλή. Ο έρωτας όμως, όπως δείχνει να έχει εννοήσει, θέλει παντού τα δύο να γίνονται ένα κι έτσι πολύ εύκολα ταυτίζεται μαζί του ο Λιαντίνης. Σχεδόν απόλυτα -στο μέτρο των υπάρχουσών συνθηκών- και αμιγώς συναισθηματικά. Μέσω της σχέσης που ο ίδιος δημιούργησε με το φιλόσοφο, διεισδύει εντός του μυστηρίου του θανάτου, ερευνώντας και ταυτόχρονα χιτίζοντας το δικό του όνειρο. (Ίσως όχι όμως με την απαραίτητη πνευματική επιμέλεια.)

Με αφορμή και έμπνευση το τέλος του Ακραγαντινού, ο Λιαντίνης εκθέτει με νότα αυτοβιογραφική την αντίληψη του για το θάνατο και τον ενδεδειγμένο τρόπο διαχείρισης και βίωσής του. Με την ανάλογη συναισθηματική φόρτιση και ένταση.

Η *έμμομη ιδέα* του Εμπεδοκλέους για το βίωμα του θανάτου - όπως ερμηνεύεται από το Λιαντίνη-, στην πραγματικότητα είναι και η προσωπική εμμονή του. Για το τέλος που θαυμάζει και που μιμούμενο τα ιδεώδη ελληνικά πρότυπα, έρχεται αυτοθέλητα και αυτοοριζόμενο ως τέτοιο. Ντύνεται δηλαδή με το ένδυμα της ελεύθερης, ανθρώπινης επιλογής και γίνεται από επιθυμία, βουλή. Πόση συνειδητότητα εμπεριέχεται σε αυτήν την απόφαση; Η συναισθηματική θέαση του καθηγητή της εικόνας του φιλοσόφου - αυτή ακριβώς που σε προηγούμενη θέση του παραδέχεται, λέγοντας εν ολίγοις ότι τελικά όλοι σκεφτόμαστε δίχως νου μα με καρδιά, ένεκα λανθασμένης εκπαίδευσης- , τον παραπλανά και τον απομακρύνει από την αλήθεια του Ακραγαντινού.

Ο Εμπεδοκλής υπήρξε *θνητός αθάνατος, αθάνατος θνητός*, φιλόσοφος και μύστης, πολιτικός, επιστήμονας, μάγος... Ιδιότητες που σε άλλη περίπτωση ο Λιαντίνης επικρίνει ως αιρετικές ως προς το ελληνικό πνεύμα, γεννήματα δεισιδαιμόνα του φόβου και της ανθρώπινης αδυναμίας. Απόλυτα πεπεισμένος για το λάθος τους, βλέπει μόνον ό,τι επιθυμεί ο ίδιος να δει στην ιστορία του Εμπεδοκλέους, προκειμένου να στηρίξει στην ουσία ό,τι ο ίδιος ονειρεύτηκε. Τη δική του ιδέα για το θάνατο.

Κι όμως είναι τόσο κοντά όσο και μακριά. Μιλά για την επιλεγμένη αυτοχειρία, αναγνωρίζει σε αυτήν το θάρρος και τη δύναμη και εμπνέει με τον ψυχωμένο λόγο του. Πείθει για το ύψος του και χτυπάει το κέντρο του ενδιαφέροντός μας. Κάθε του λέξη εύστοχη και ακριβή, μοιάζει σημείο αναφοράς των εσωτερικών του, από καρδιάς μαχών. Από έρωτα αναζητά τη ζωή κι ερευνά το θάνατο. Κι ο έρωτας πάλι του υποδεικνύει την απόφαση. Να τον νικήσει.

Μα ο έρωτας, όσο φωτίζει τόσο μπορεί και να θολώνει τα καθαρά νερά του νου.

Ο Λιαντίνης μοιάζει σαν ένα πουλί που βλέποντας τους αετούς να πετούν ψηλά, θαμπώνεται. Τους θαυμάζει και τους λατρεύει, μες την καρδιά του γίνεται ένα μαζί τους και επιζητά την απόλυτη εξίσωση... Θέλει κι αυτό να πετάξει ψηλά σκίζοντας τα σύννεφα και καταργώντας τα όρια. Ακόμα κι αν το μέγεθος του δεν επιτρέπει τις μεγάλες πτήσεις, τις προσπαθεί με την καρδιά του ολοκληρωτικά δοσμένη στον αγώνα. Την καρδιά του...

Σε κάθε προσπάθεια όμως αδυνατεί κι αν ωστόσο το επιχειρεί ξανά και ξανά, τίποτα δε συμβαίνει για ν'

αναθαρρήσει. Μα δεν πτοείται γιατί η γενναία του καρδιά τον εφοδιάζει με όλη τη δύναμη και την πίστη που χρειάζεται για να συνεχίσει και σαν το μικρό παιδί που κοιτάζει με λατρεία τους γονείς του, θωρεί τα ινδάλματά του.

Κάποια στιγμή, σαν σε αστραπή, τυφλωμένο από την εμμονή του να βρεθεί στα σύννεφα κοντά, ανεβαίνει στην υψηλότερη κορφή και από εκεί με φόρα πηδά στο κενό. Παίρνει ύψος στην αρχή και πετά ευτυχισμένο στην ιδέα ότι πια, κατέκτησε τα πάντα. Ο ουρανός είναι δικός του. Όμως η ανατομία του σώματός του δεν αντέχει την πίεση του αέρα και αργά ή γρήγορα ζαλίζεται, χάνει ύψος και σε μίαν ανάποδη πτώση τσακίζεται.

Αν είχε αναγνωρίσει και αποδεχτεί τις ιδικές του, μοναδικές δυνατότητες, κάνοντας τες πυξίδα στο ταξίδι, μπορεί και όλα να ήταν διαφορετικά. Καρδιά και νους μαζί να σχεδιάζουν τη ζωή...

Η απλότητα και η ευκρίνεια με την οποία ο Λιαντίνης εκφράζει μέρος της αλήθειας για το θάνατο, όπως θα έπρεπε να τον βιώσει ο άνθρωπος στο δρόμο του προς την ολοκλήρωση, εκπλήσσουν με την ακρίβειά τους όπως τη διαισθανόμαστε και σίγουρα καθιστούν το λόγο του πηγή στοχασμού και έμπνευσης.

Όμως όταν κοιτάζουμε τα πρότυπα μας, το βλέμμα πρέπει να είναι προσεχτικό και πάντα διερευνητικό. Η ίδια σπίθα που μπορεί να φωτίσει τα σκοτάδια μας, μπορεί ανεξέλεγκτη και να μαυρίσει τα μονοπάτια της σκέψης μας. Γιατί επιθυμώντας να μιμηθούμε αυτούς που θαυμάζουμε, ασυνείδητα αδύναμοι γαρ, μιμούμαστε όχι τις αρετές τους αλλά τα ελαττώματά τους, δίχως βεβαίως να το παραδεχόμαστε. Εν προκειμένω, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε επακριβώς του Εμπεδοκλέους τα ελαττώματα, όμως σίγουρα αναγνωρίζουμε την εσφαλμένη κατανόηση του Λιαντίνη, ως προς την αντίληψη του πρώτου για το θάνατο.

Το ερώτημα που γεννάται: Γιατί έπεσε στον κρατήρα ο Εμπεδοκλής και ποιός πραγματικά ο αληθινός στόχος ανθρώπων τέτοιου πνευματικού εκτοπίσματος; Τι σημαίνει ο αυτοθέλητος θάνατος των ηρώων μας (ηρώων που ερωτεύονται κι εμείς ερωτεύομαστε...) και η λέξη <<αυτοθέλητα>> ποιό νόημα έχει για το Λιαντίνη;

Μέσω του Ακραγαντινού, θυμάται τον *Ακρίτα που δεν έδωσε στο Θάνατο καιρό να τον πάρει, γιατί αποφάσισε να πεθάνει ο ίδιος, κατά την ιδική του βούληση, και όχι κατά τη βούληση του θανάτου.*

-Θα πεθάνω, Θάνατε, όχι όταν θελήσεις εσύ, αλλά όταν εγώ θελήσω. Σε τούτη την έσχατη ολική πράξη, δε θα γίνει το δικό σου, αλλά το δικό μου.....

Ο Λιαντίνης τιμά ως ένα βαθμό τον ποιητή που κατασκευάζει το παράδειγμα του αρχετύπου, στεφανώνει όμως το αρχέτυπο το ίδιο. (Ορθώς, ως ένα βαθμό μονάχα.) Ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής, ο Πλάτωνας και ο Σολωμός δεν όφειλαν απλά να εξιστορήσουν το θάνατο μέσα από τους ήρωες τους, μα να τον ζήσουν οι ίδιοι. Κι όχι εντός της φαντασίας τους αλλά με τη σάρκα και το νου τους.

Σκύβει στην ανθρώπινη φύση και την ιδιαίτερη ψυχοσύνθεσή της και στοχάζεται πάνω στο θάνατο με την πρόθεση της αγάπης για τη σοφία. Ωστόσο τυφλώνεται από την ανάγκη να βλέπει την ιδέα να γίνεται πράξη, και η πράξη αυτή να έχει αντίκρουσμα φυσικό. Ορμώμενος από ένα εγώ που τον θέλει να στέκεται με τον ιδιαίτερο ελληνικό του τρόπο, εξυμνεί το θάνατο του ανθρώπου που νικώντας τον εγωισμό του, τον κατέκτησε.

Δηλώνει κάπου ο Λιαντίνης ότι, <<άνθρωπος στη βάση του σημαίνει σφάλμα και στην κορφή του

εξαγνισμός>> και οι λέξεις του τόσο ακριβείς κι εύστοχες, συνοψίζουν όλη την αλήθεια για την ανθρώπινη ύπαρξη. Οι οδηγίες του για τον σκοπό ενός ορθού βίου, σαφείς κι αδιαμφισβήτητες.

<<Η ζωή μας είναι σωστή πορεία προς το τέλος της, κατά την έννοια ότι είναι συνεχής απόσβεση του εγωισμού μας.>>

Κι εδώ μας υποψιάζει τόσο για το σφάλμα όσο και για το δρόμο προς την κορυφή. Γι' αυτόν όπως είδαμε το γεγονός του 'ενσυνείδητου' αυτοθέλτου τέλους, φέρει δικαίως την τιμή και τη δόξα στον άνθρωπο που δεν αφέθηκε στη φθορά του χρόνου μα με την επιλογή του πέρασε στην κατάσταση της αφθαρσίας. Παράλληλα όμως αυτός ακριβώς ο λογισμός έρχεται σε αντίθεση με την αποδοχή του αυτοθέλτου τερματισμού της ζωής καθώς και η ίδια αυτή απόφαση μπορεί να ληφθεί υπό το βάρος ενός εγωισμού.

Αυτό αποτελεί την ένδειξη ότι θαρρώντας λανθασμένα πως απόσβεσε στο βίο του εώς τώρα τον εγωισμό του εν τούτοις, αυτός ήταν πάντα οδηγός του. Πιστεύει ο άνθρωπος ότι έχοντας τη δυνατότητα της αυτοχειρίας, του ανήκει αυθαίρετα και το δικαίωμα να την εκτελέσει. Η εμμονή που εκδηλώνει ως προς αυτήν εντός της Γκέμμα ο Λιαντίνης, αναπτύσσεται υπό το κράτος των εγωικών αναγκών μίας προσωπικότητας σαν τη μορφοποιούν κατά την ενσάρκωσή της. Όπως ακριβώς δηλώνει ότι <<ο άνθρωπος δεν είναι ο εαυτός του όταν πεθαίνει>>, έτσι και τώρα δεν μπορεί να είναι ο εαυτός του όταν αποφασίζει ο ίδιος να πεθάνει.

Γιατί η προσωπικότητα που όλοι φοράμε ως μάσκα δεν είναι παρά μία μόνο αχνή, αντανάκλαση του πνεύματός μας. Στην ουσία πιθανόν, πάντα ο άνθρωπος να πεθαίνει αυτοθέλητα κι εκεί η φιλοσοφία η ίδια δείχνει το σημείο της αστοχίας του Λιαντίνη. Όχι γιατί πιστεύει στον υπερήφανο και σωτήριο από το άθλιο γήρας θάνατο, αλλά γιατί αρνείται να δει την αλήθεια των ολίγων ανθρώπων που πέτυχαν να τον αποδεχτούν και να τον ζήσουν.

Ο Σωκράτης, δεν προκάλεσε την αναπόφευκτη μοίρα του, μα της επέτρεψε να συμβεί. Έχοντας απόλυτη συνείδηση της ζωής του όπως την όρισε, αφέθηκε ήρεμος στην μαθηματικά δρομολογημένη εξέλιξή της. Δεν αποκλείουμε ότι όμοια μπορεί να έπραξε και ο Ιησούς, που ο Λιαντίνης σημειώνει ότι δε διάλεξε ο ίδιος τη θανάτωσή του. Τον αποδέχτηκε όμως, παρατηρούμε εμείς και για το λόγο αυτό δεν μπορεί να μην έφερε τιμή, ο θάνατός του. Αν, συνέβη ποτέ...

Δεν είναι ο 'αυτόχειρας' σοφός ο Σωκράτης, μα ταυτόχρονα είναι με την έννοια ότι την απόφαση της καταληκτικής ώρας προτού συμφιλιωθεί μαζί της η προσωπικότητα "Σωκράτης", την έλαβε και τη διαχειρίστηκε νωρίτερα το πνεύμα του....Και ετούτο πρέπει να ισχύει για όλους. Βέβαια, η αποδοχή από μέρους του Σωκράτους της καταδίκης του, εμμέσως επικρίνεται από το Λιαντίνη και στο θάνατο του σαφώς δεν τον τοποθετεί στο ίδιο σκαλί με αυτόν του Εμπεδοκλέους. Ευθέως, εκφράζει την άποψη του λέγοντας ότι ο Σωκράτης εφόσον καταδικάστηκε σε εκτέλεση, ουσιαστικά δεν αχρήστεψε την αναγκαιότητα της φύσης για το θάνατο με την αυτοκτονία του.

Η θέση του είναι ακρότατη. Θα ήταν αλαζονικό αν πιστεύαμε ότι μπορούμε να κατανοήσουμε τις πραγματικές συνθήκες που οδηγούν στην απόφαση ενός αυτοθέλτου θανάτου. Η πράξη κρίνεται τόσο εκ των προτέρων όσο κι εκ του αποτελέσματος σε περιπτώσεις, και μόνον ελλιπώς, καθώς η σχετική μας αντίληψη περιορίζεται σε όσα έχει ήδη γνωρίσει μέσω των ιδιαίτερα για τον καθένα, ανεπτυγμένων αισθήσεων της -οχημάτων των ψευδαισθήσεων της-, και κατανοήσει με γνώμονα τη λογική.

Μιαν υποψία ελαφριά, έχουμε για την ύστατη βουλή του Σωκράτους και αδιόρατη σχεδόν για του Εμπεδοκλέους και η οποία στηρίζεται μονάχα σε όσα εκ των λόγων του μπορέσαμε να αποκρυπτογραφήσουμε. Υπήρξε άλλωστε τόσο πολύς και πυκνός, ώστε άπιαστος για το 'λίγο' μας...

Όπως σημειώνει και πάλι ο συγγραφέας της Γκέμμα, τίθεται θέμα αν πίσω από την κάθε πράξη μας - κυρίως μίας τόσο καταληκτικής θα συμπληρώναμε- υπάρχει ένα σκοπός που τη δικαιολογεί ή απλά υπάρχει το τίποτα. Είμαστε άρα πιόνια στο πιο άγριο παιχνίδι του οντολογικού χλευασμού, καθώς επιβεβαιώνουμε περίτρανα ότι όχι μόνο δεν έχουμε ξεφύγει από τη θάλασσα της λήθης, αλλά ευφραίμονες με την πίστη ότι το επιτύχαμε, βουλιάζουμε ακόμη περισσότερο. Δε σβήνουμε τη φωτιά του εγωισμού μας, μα αντιθέτως τη φουντώνουμε. Άραγε δεν κάνει το ίδιο κι αυτός;

Θα ήταν εξίσου αλαζονικό, αν πιστεύαμε ότι έχουμε την ευχέρεια να καταργήσουμε το νόμο της φύσης που ορίζει μιαν αρχή, μέση κι ένα τέλος στα πλάσματά της, αυτοχειριάζοντας εαυτούς.

Είναι μία Ύβρις και στην πραγματικότητα έρχεται σε απόλυτη ρήξη μαζί της.

Ακολουθώντας τη λογική αυτή, δε μπορούμε να παραβλέψουμε την αντίφαση στην οποία παγιδεύεται ο Λιαντίνης, που ενώ εξαίρει το φυσικό άνθρωπο, αυτόν δηλαδή που ζει σε αρμονία με τη φύση - και τέτοιοι χαρακτήρισε τον έλληνα της κλασσικής Ελλάδας- αποδέχεται ως τιμητική την επιλεγμένη αυτοκτονία του.

Επιπλέον, η αντίληψη που γενικά φαίνεται να έχει ο Λιαντίνης για τη ζωή μοιάζει να είναι γραμμική. Όμοια αντιμετωπίζει το θάνατο και την ιδέα περί μεταθανάτιας ύπαρξης. Δικαιολογεί έτσι και την αφύσικη φυσικότητα της αποδοχής της αυτοχειρίας ως πράξης ανδρείας, εφόσον δε νιώθει το 'βάρος' μίας μετέπειτα σε πνευματικό επίπεδο κρίσεως.

Δείχνει να τον αντιλαμβάνεται σαν ένα τέλος οριστικό, την επιστροφή στο μεγάλο ατελεύτητο τίποτα. Ναι μεν αποτελεί αναμφισβήτητο μέρος της ζωής εφόσον την τερματίζει, όμως φαίνεται να μην είναι γι'αυτόν, παρά η πόρτα προς την ανυπαρξία.

Στην ανυπαρξία, πράγματι... Μόνο που αυτή υφίσταται και εντοπίζεται σε σχέση με τις ζωές όλων των άλλων. Αυτών που μετά το θάνατο μένουν να ζήσουν στην αρχή με τον πόνο της απώλειας του αγαπημένου προσώπου και μες τον ασυνείδητο ύπνο που προκαλεί η λήθη, ντυμένη με το φόρεμα της γαλήνης που φέρνει ο χρόνος. Εκτός κι αν, αποφασίσουν να χαθούν κι αυτοί κάνοντας τον πόνο εμμονή. Ανυπαρξία και στις δύο περιπτώσεις και ίσως αυτήν με κάποιον τρόπο να φοβάται ο Λιαντίνης, εγκωμιάζοντας άρα κι επιζητώντας το ένδοξο τέλος. Αυτό που θα κρατήσει ζωντανό στη μνήμη των ζωντανών το όνομα της προσωπικότητάς του...

Επιστρέφοντας στην περί του πνεύματος παρατήρησή μας, συμπεραίνουμε ότι στην εσχατολογική θέωρησή του Λιαντίνη, η ιδέα ενός πνεύματος ζωντανού πριν και μετά το θάνατο, εμπίπτει μάλλον στη σφαίρα της θρησκευοληψίας και της δεισιδαιμονίας, αδελφής του φόβου.

Δείχνει να το ταυτίζει με μία σύνθεση προσωπικότητας και ψυχής και δημιουργεί ερωτήματα ως προς το πώς τελικά αντιλαμβάνεται το θεό και τη σχέση του με τον άνθρωπο. Είναι δηλαδή απλώς ο δημιουργημένος κόσμος και οι φυσικές δυνάμεις που τον διέπουν κι εμείς τα πλάσματα εκείνα των οποίων η νόηση επιτρέπει μια καλύτερη κατανόηση όλων αυτών των φαινόμενων που συντάσσουν το 'μυστήριο' του θεού;

Αποδεχόμενοι ως υπόθεση ότι δεν είναι παρά εκείνη η επινόηση της φαντασίας που καλύπτει την

ανάγκη μας να απαντήσουμε σε ό,τι δεν μπορούμε να εξηγήσουμε ή το υπέρτατο ιδεατό μας πρότυπο, τότε η ερμηνεία που δίνει ο Λιαντίνης, με οδηγό την ανάλογη θεώρηση του Νίτσε, τόσο για το λόγο ύπαρξης όσο και για την αιτία του θανάτου των θεών -όπως του Πανός λ.χ. - είναι αρκετά επιτυχής. Όσο δηλαδή, εικονογραφεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, αρνούμενος και πάλι να το εξετάσει σε πιο ένα πνευματικό επίπεδο.

Συνεχίζοντας στην παρατήρησή μας, διαπιστώνουμε πώς, ο Λιαντίνης απασχολείται αρκετά και προβληματίζεται σχετικά με τη σχέση ελληνισμού-εβραϊσμού-χριστιανισμού και, όποτε αποφασίζει να σχολιάσει την κοινωνική ή πολιτική πραγματικότητα των νεοελλήνων, είναι κάτι παραπάνω από εύστοχος. Καυστικός ενίοτε, εκθέτει την πραγματικότητα αυτή αποκαλύπτοντας τόσο τις προεκτάσεις της όσο και τις καταβολές της και την επικρίνει με την πίκρα ενός δασκάλου που ενδιαφέρεται... Για το παρόν και για το μέλλον των παιδιών του που αντί να εκπαιδεύονται καθολικά στο πνεύμα της αρετής και της λογικής, μαθαίνουν πώς μηχανικά να κάνουν το σταυρό τους και για την πατρίδα του που βλέπει να εξαφανίζεται από το χάρτη των πολιτισμών.

Αν παρόλα ταύτα δοκίμαζε κάποιος να ταυτιστεί με την αντίληψή του για τη σχέση ελλήνων κι εβραίων, θα δυσκολευόταν καθώς θα έβλεπε ότι ενώ ο Λιαντίνης αισθάνεται ότι η παρακμή του ελληνικού πολιτισμού ενορχηστρώθηκε στη ροή της ιστορίας από τους εβραίους, στην πραγματικότητα οι αληθινοί αυτουργοί είμαστε εμείς οι ίδιοι. Εμείς σκοτώσαμε τους θεούς μας κι εμείς, γκρεμίσαμε το οικοδόμημα της αρετής και της σοφίας που έχτισαν οι πρόγονοι μας, επιτρέποντας στους εαυτούς μας την αλαζονεία ότι μπορούμε να το ξαναχτίσουμε ισάξιο και καλύτερο. Αφεθήκαμε οι ίδιοι στην άνοια της δεισιδαιμονίας και της οκνηρίας, και ξεχάσαμε να προσπαθούμε.

Επισημαίνοντας ως τωρινή μας πραγματικότητα το γεγονός ότι έχουμε ξεβραϊστεί χάνοντας την ταυτότητά μας, συγκρίνει την αρχαία Ελλάδα με τη σύγχρονη και θλίβεται. Θλίβεται και συνάμα καταδεικνύει την ανικανότητά μας.

Αξιολογώντας με επιτυχία τη σχέση ελληνοέλληνα και ελληνοεβραίου, δημιουργεί στον αναγνώστη ένα κάποιο αίσθημα...επανάστασης, που σα στόχο έχει να αφυπνίσει την ελληνική ιδέα που στάθηκε φανός στα σκοτάδια του παρελθόντος.

Και αν ωστόσο αναγνωρίζει ότι η σχέση ελληνικού κι εβραϊκού πολιτισμού είναι σχέση αντίθεσης σαν αυτής της φωτιάς και του νερού, δε διστάζει να χρησιμοποιήσει για το σκοπό του δύο παραβολές της Γένεσης. Μιλώντας για τους *Αυνάν και Κάιν*, βρίσκει την ευκαιρία να εκφράσει όλη τη μαγεία που αισθάνεται να του ασκεί ο έρωτας πάντα και το δέος μπροστά στην ομοιότητα και συμπλήρωμά του, το θάνατο-αδελφό του. Οι σχετικές του λέξεις, πάντα όμορφες στα μάτια μας.

Βέβαια, ακόμη κι εδώ γίνεται δεικτικός δηλώνοντας πώς όλοι οι άνδρες όχι μόνο είναι αυνάνες αλλά έχουν συνεργούς σε αυτό και τις γυναίκες. Μετατρέποντας τη γενετήσια ορμή σε πράξη ηδονής κι οργασμού...Έστω.

Ο οργασμός όμως, όπως κι ο ίδιος ο Λιαντίνης δηλώνει κάποτε χαμογελώντας πονηρά, είναι η πιο όμορφη λέξη και αν θα ήθελε να συμπληρώσει κάποιος, είναι το καμπανάκι στην πόρτα της αθανασίας. Η ηδονή είναι το κίνητρο του ανθρώπου να υπερβεί τον εαυτό του και στην πιο υψηλή έκφραση αγάπης από τον άνθρωπο για τον άνθρωπο, το θηλυκό σώμα ολόκληρο εντός μα και εκτός του, τιμάται από την πράξη του <<δούναι σπέρμα>>. Από τη μεγαλύτερη θυσία του ανδρός κι εφόσον εξιδανικεύει τον έρωτα

και την πράξη του, αν βρίσκει στην οποιαδήποτε προσφορά του εντός της ψεγάδι ο καθηγητής, ίσως κάτι από τη σημασία της να του διαφεύγει.

Αν θα μπορούσε να υπάρχει όμως κάποιος που την εννόησε, ίσως και πάλι να ήταν ένας ποιητής. Πρώτα όμως ο αυτοπροσδιορισμός του ανθρώπου.

<<Ποιό ήταν το όνομά σου προτού βαπτιστείς;>> Θα ρωτούσε ένας Ζεν μοναχός...

Ο Λιαντίνης όταν πραγματεύεται το ζήτημα αυτό, δείχνει να κατέχει ένα υψηλό επίπεδο κατανόησης του λεπτού ψυχογραφήματος που κάνει ο Όμηρος και κυρίως να αντιλαμβάνεται με σχετική ακρίβεια τη βασανιστική διαδρομή που πρέπει να καλύψει η ανθρώπινη ύπαρξη προτού αυτοοριστεί ως τέτοια.

Ανιχνεύει στην αρχή της τα εμπόδια που θέτει η ανάγκη της επιβίωσης, όχι τόσο σε φυσικό επίπεδο όσο και σε συναισθηματικό καθώς μέσα από την επίτευξη των στόχων που μας επιβάλλει η κοινωνία που οι ίδιοι φτιάξαμε και την τέρψη των εγωικών μας επιθυμιών, αισθανόμαστε μία πρόσκαιρη και φαιδρή πλήρωση ενός κενού. Του κενού της λήθης στο οποίο εξαφανιζόμαστε όλο και περισσότερο στην προσπάθειά μας να καλύψουμε τις τεχνητές μας ανάγκες.

Βιώνουμε καθημερινά τον οντολογικό μας θάνατο εγκλωβισμένοι στο δίχτυ της μηχανικότητας και της συνήθειας. Είμαστε ο Κανέννας ή το τίποτα και ο Λιαντίνης εδώ και πάλι βρίσκει το στόχο όταν συλλογίζεται αυτό το αν που δύναται να κάνει τη διαφορά.

Το αν δηλαδή που θα μας υποψιάσει για το κάτι παραπάνω και που θα κοσμήσει το δρόμο μας με τα άνθη της σοφίας. Με την ευφύια και την εγρήγοση που από απλοϊκά υποστασιακούς θα μας μετατρέψει σε αυθεντικά υπαρκτικούς ανθρώπους και θα ανασύρει από τα βάθη μας τον Οδυσσέα που κρύβεται επιμελώς, γιατί στην ουσία το οξύμωρο της ανθρώπινης φύσης που ένιωσε ο Λιαντίνης, είναι αυτή ακριβώς η συνύπαρξη των άκρων εντός μας. Στο βούλιαγμα του ανθρώπου εντός του ωκεανού της λήθης, σε μία στιγμή και μόνο -της ανάγκης όπου πρέπει να συμπιεστεί το ασυμπιέστο- άρχων της ζωής του θα βρει τη δύναμη ν'αναδυθεί στην αλήθεια. Στην ιδική του στιγμή της αστραπής, θα γνωρίσει τη συνειδητή πλέον ύπαρξή του.

Είμαστε ο Κανέννας και ο Οδυσσέας ταυτόχρονα και εν δυνάμει. Όπως θα έλεγε κι ένας σοφός από την ανατολή, το τίποτα και τα πάντα μαζί που αλλάζουν με ένα μικρό 'αν'. Όσο όμορφα κι αν μας εκθέτει το σχετικό συλλογισμό του ο καθηγητής, διαφαίνεται στην άκρια του εν τούτοις μία μικρή σκιά που ίσως να σχετίζεται με το 'σχετικό' τελικά της υποκειμενικής μας ερμηνείας και κρίσης. (Ένδειξη του φλογερού εγώ, που όσο το παλεύουμε αδαείς στα του πολέμου, τόσο δυναμώνει και μας κατακαίει.)

Γιατί ποιός είναι πραγματικά ο Κανέννας και ο Οδυσσέας και τι μας δίνει το δικαίωμα να ταυτίζουμε αυτόν που με αγώνα προσωπικό κατέκτησε το όνομά του, με όσους ο ρους της ιστορίας κατέταξε ψηλά; Τι σημαίνει αλήθεια, *τιμημένα επώνυμος*;

Το ταξίδι από το τίποτα στα πάντα, από το ανυπόστατο στο μη, αυτό ακριβώς που τη λέξη 'άνθρωπος' φτάνει να τη γράψει με κεφαλαία είναι υπόθεση σπουδαία και άκρως εσωτερική. Μπορεί να λαμβάνει χώρα μακριά από τη βουή του κόσμου, μες'την φαινομενική αφάνεια, και η νεοβαπτισμένη ύπαρξη να λάμπει διαλύοντας στο φως την ομίχλη της λήθης. Ταπεινά, απλά και μοναδικά, δεν είναι άλλο από αυτό που φέρνει κάποιον κοντά στον εαυτό του. Γνωρίζοντάς τον, γνωρίζει και το κόσμο. Ζει αληθινά.

Ίσως να αντιλαμβανόμασταν καλύτερα τι ακριβώς εννοείται με τις λέξεις αυτές, αν δίπλα τους εκτός

από το Σολωμό, τον Κολοκοτρώνη και τον Κάλβο, βλέπαμε να στέκουν κι όλοι αυτοί -ας είναι και λίγοι- των οποίων το όνομα πρώτα απ' όλους εγνώρισαν οι ίδιοι έτσι, ώστε καμία σημασία να μην έχει πια γι' αυτούς, αν θα το μάθουμε εμείς, οι λοιποί...

Ήρωες αφανείς που γνώρισαν εαυτών ερωτευμένοι και φυλούν την τιμή τους αθέατη.

Η στιγμή της αστραπής, η απροσδιόριστη που έχει και την ιδιότητα της μεταμόρφωσης μπορεί να συμβεί στον καθένα "Κανένα", κι αν καταλάβουμε ορθά από την εύστοχη προσπάθεια του Λιαντίνη να μας καταστήσει το νόημά της σαφές, τότε, μπορούμε ίσως να την ερμηνεύσουμε ως το ίδιο το οξύμωρο που συναντάται παντού και πάντοτε έτσι όμως ώστε να διαφεύγει της υποκειμενικής, περιορισμένης αντίληψής μας.

Ίσως να είναι το ποιητικό *ανάμεσα των στιγμών*, αυτό που βρίσκεται στο κενό που ταξιδεύει από το δύο στο τρία. Ο έρωτας που ανθίζει στη φύση και ο θάνατος, στο λίγο πριν ή στο λίγο μετά. Στο μόλις... του οποίου την αξία ο Λιαντίνης, ορθά προφανώς επισημαίνει.

Στο πείραμα του Χάιζενμπεργκ είναι το ηλεκτρόνιο που όσο λιγότερο διαταράζεται η κατάστασή του, τόσο δυσκολότερα διακρίνεται. Η 'ακινησία' του, θα μπορούσε να είναι άλλη μια ένδειξη της ύπαρξης του θεού, με την έννοια αυτής της ανώτερης κατάστασης του πνεύματος όπου ο περιορισμός της κίνησης και της ανάγκης της, το καθιστά σχεδόν αόρατο. <<Εκεί όπου δεν υπάρχει τίποτα, εκεί υπάρχει ο θεός.>> Είπε κάποτε ένας φιλόσοφος, ο Γέητς και αναρωτιόμαστε αν και πώς το αντιλαμβάνεται αυτό ο Λιαντίνης. Γιατί αυτή η ακινησία των διαστάσεων, η απροσδιοριστία να υπολείπεται πνευματικότητας;

Συνάμα, με ειλικρίνεια παραδέχεται την αδυναμία όλων μας. Εκπαιδευτήκαμε να σκεφτόμαστε συναισθηματικά και άρα ευνουχιστήκαμε νοητικά. Περιορίσαμε την όραση μας σα να μη θέλουμε να κοιτάξουμε μακριά... Ωστόσο, το ίδιο συναισθηματικό τον οδηγεί και στο συμπέρασμα: Ο λόγος που όλοι οι σπουδαστές άνθρωποι της γης, όσοι προσέγγισαν δηλαδή το βυθό της αλήθειας για τη φύση και τη ζωή, υπήρξαν σχιζοφρενικοί. Είναι απλός και κοινός και αρχαίος ο λόγος ότι μεγαλοφυΐα σημαίνει παραφροσύνη. Γιατί όλα τα μεγάλα έργα γεννιούνται και μεγαλώνουν απάνου στη στιγμή της αστραπής. Και όλοι οι μεγάλοι άνθρωποι ζουν και περπατούν απάνου στην κόψη της.

Αν παραμείνουμε πιστοί στο συλλογισμούς που δημιουργούνται από την ίδια τη θεωρία, τότε κάπου εκεί στο είναι ή δεν είναι, η μεγαλοφυΐα είναι και δεν είναι, συνώνυμη της τρέλας. Γιατί, τι ακριβώς και πώς, χτυπά τον καθένα ξεχωριστά η στιγμή της αστραπής, Η ίδια η φύση του ανθρώπου μας δίνει την απάντηση. Ενθυμούμενοι το σχετικό με την απροσδιοριστία παράδειγμα του Λιαντίνης παρατηρούμε ότι:

Ορώντας τη ζωή υπό το πρίσμα του συναισθήματος, αγωνιούμε για τη ζωή του λαού ή ίσως να ταυτιζόμαστε μάλιστα με ένα εκ των δύο τετράποδων.

Ορώντας τη ζωή υπό το πρίσμα του νου, χάνουμε τις λεπτές διαβαθμίσεις του χρώματος της ζωής, των οποίων η αξιολόγηση προσφέρει τη δυνατότητα μίας ολοκληρωμένης βιωματικής εμπειρίας. Η φύση μοιάζει απλά σκληρή και στεγνή δίχως να μας προκαλεί κάποιο ενδιαφέρον.

Ο ενδεδειγμένος άρα τρόπος να κοιτάζουμε τη ζωή και τον κόσμο, στέκεται κάπου στο ανάμεσα, στο κέντρο. Όταν το αυτό επιτυγχάνεται, πώς είναι δυνατό να μας καθιστά ταυτόχρονα περιπτώσεις σχιζοειδείς ;

Μήπως τελικά, είναι υπόθεση προσωπική και ιδιαίτερη κι αποτελεί ζήτημα προσεκτικής διαχείρισης των καταστάσεων που καλούμαστε να βιώσουμε; Ακραίων ή μη;

Μήπως, δεν είναι που οι σπουδαιίοι άνθρωποι ζουν και περπατούν απάνω στην κόψη της αστραπής αλλά που νομίζουν ότι δεν κινδυνεύουν ποτέ να κοπούν εκφράζοντας μία στρεβλή εικόνα της διάνοιάς τους; Ή που την έχουν τόσο πλέον συνηθίσει ώστε ταυτόχρονα να την έχουν αναιρέσει, κάνοντάς τη συνήθεια;

Μα η συνήθεια ύπουλα εισχωρεί στο σώμα και στο νου, βρίσκοντάς μας κοιμώμενους. Αλλάζει σχήμα και μορφή, γίνεται ωραία σαν την πρώτη αγωνία του ενδιαμέσου των στιγμών και σκοτώνει τα πάντα. *Προπάντων τον έρωτα*, παρατηρεί εύστοχα ο Λιαντίνης, σα να την αναγνωρίζει και στο βίο του, επιθυμώντας να την εξορκίσει.

Σε όλη την έκταση της Γκέμμα διακρίνεται η *επικούρεια* αγάπη του για τη ζωή, της οποίας η ομορφιά απεικονίζεται τόσο στο παιχνίδι του θηλυκού και του αρσενικού όσο και στον ευγενή αγώνα του ανθρώπου για την κατάκτηση της αρετής. Σε μέτρο και κλιτότητα παρακινεί τους αναγνώστες ο καθηγητής.

Ολοκληρώνοντας παρατηρούμε ότι ενώ ο Δ.Λιαντίνης, παράλληλα με τις σκέψεις του σχετικά με τη σχέση ελληνισμού - χριστιανισμού, δεν αποκλείει από τον εαυτό του την αγάπη προς το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, μοιάζει σκληρότερος στην κρίση του ως προς αυτόν ...Άραγε, θα ήταν δυνατό να παρατηρήσει κανείς τον αδιόρατο εγωισμό που υπάρχει σε ολόκληρη σχεδόν την Γκέμμα;

Το έργο θα μπορούσε να έχει γραφτεί από το Λιαντίνη για το Λιαντίνη, σα μία πράξη εξιλασμού και ταυτόχρονα αθανασίας, όπως συμβαίνει άλλωστε σε κάθε ανθρώπινο δημιούργημα. Γιατί η ίδια απευδής γνώση για τη μοίρα μας, σημειώνοντας στο τέλος ο καθηγητής, είναι που κάνει τη θνητή μας μέρα αθάνατη σχεδόν, μέσα από τα έργα μας.

Αυτή είναι η αθανασία μας. Ό,τι αφήνουμε πίσω και με την έννοια αυτή στα έργα και τις ημέρες όλων μας, ανεξαρτήτου αξίας, σοβεί ένας εγωισμός.

Άρα, δεν είναι ίδιον του βίου του Ιησού Χριστού -όπως σημειώνεται κάπου- ή ακόμη κι αν είναι, δεν είναι σίγουρα περίπτωση μοναδική αφού το ίδιο θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε για το βίο του Εμπεδοκλέους, του Σωκράτους, του Νίτσε ή οποιουδήποτε ο λόγος φέρει αξία για εμάς.

Ο εγωισμός, μας φοράει τα πέπλα του με την πρώτη μας ανάσα και όσα κι αν καταφέρουμε να πετάξουμε, έστω ένα θα συνοδεύσει την τελευταία μας.

Τέλος, κατά την ανάγνωση της Γκέμμα, βρίσκουμε το Λιαντίνη να κάνει αρκετές στάσεις στο ανάμεσα των δύο πόλων, του έρωτα και του θανάτου, για να επισημάνει την απανταχού ύπαρξή τους στη ζωή μας, η οποία μοιάζει να αλλάζει τρόπους έκφρασης μα η επίδραση που ασκεί επάνω μας είναι πάντα η ίδια. Ο ειρμός των σκέψεών του είναι δυνατό να χαθεί και χρειάζεται να κρατήσουμε στα χέρια μας σφιχτά το νήμα. Αν ναι ωστόσο, θα δούμε ότι ακόμη κι εκεί που νομίζουμε ότι υπάρχει ασυνέχεια, στην πραγματικότητα όπως αντιλαμβανόμαστε, απλά υπενθυμίζεται εμμέσως η αναγκαιότητα της θέασης και του βιώματος, του έρωτα και του θανάτου έτσι ώστε να αφυπνιστούμε στην αληθινή ύπαρξη.

Είναι σαφές ότι η Γκέμμα ως πόνημα φιλοσοφικό και μελέτη θανάτου, κερδίζει την προσοχή μας και αξίζει μίαν ανάγνωση αρκετά προσεκτική κι επιμελή.Ο Δ.Λιαντίνης εντός των σειρών της σπείρει λογισμούς από φωτιά που κεντρίζουν το νου και ταξιδεύουν τη φαντασία. Ορμητικός σα χείμαρρος κι ο ίδιος, εκφράζεται με λόγο που χαρακτηρίζεται από το πάθος ενός στοχαστή που παρασύρεται από τα βιαστικά ύδατα του συναισθήματός ή της ιδιαίτερης ανάγκης να μην αφήσει τίποτα εκτός. Ακριβώς αυτή

είναι και η αιτία που συχνά ίσως να καθιστά το έργο δυσανάγνωστο κατά την πρώτη προσπάθεια. (Κάτι που η ίδια η γράφουσα αισθάνθηκε αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα και εις εαυτόν ίδιον ανάλογο.)

Παρόλα ταύτα ο τρόπος με τον οποίο αγγίζει τον έρωτα και το θάνατο, κατανοώντας την αλληλένδετη σχέση τους, ακουμπά πραγματικά την καρδιά μας καθώς στις λέξεις του βρίσκουμε να καθρεφτίζεται εκείνο το μέρος της αλήθειας της φύσης και της ύπαρξής μας που τείνουμε να αγνοούμε, χαμένοι στο λαβύρινθο της μηχανικότητας που δημιουργήσαμε για να κινηθούμε...

Πεθαίνουμε ζώντας κι όχι υπάρχοντας σαν ήρωες από έρωτα γεμάτοι.